RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917. Första kammaren. Nr 38.

Lördagen den 28 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Dahlberg* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 157, angående sättet för likviderande av förfallen skuld å statslån till Norra Södermanlands järnvägsaktiebolag;

nr 193, angående uppförande av ett spetälskesjukhus i Dalarna m. m.;

nr 250, angående pension åt övereldaren vid nationalmuseum A. P. Andersson Spångberg;

nr 269, angående anslag till täckande av brist i åkerbrukskolonien Halls räkenskaper för år 1916;

nr 270, angående understöd åt småskolläraren Johan Severin Peterssons änka Thilda Petersson; samt

nr 291, angående livräntor till avlidne bergsprängaren Johan Emil Handéns änka och dotter.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 258, angående omorganisation av och löneregleringen för överintendentsämbetet samt angående länsarkitekter m. m., blev denna proposition, under förutsättning att andra kammaren antoge gjord inbjudning att förena sig med första kammaren i dess beslut om propositionens behandling av första särskilda utskottet, hänvisad till detta utskott men eljest remitterad till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 276, angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete åt lärlingen vid Alnarps lantbruksskola F. W. Hult.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet herr *Alexandersons* m. fl. motion, nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid privatläroverken.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran lagutskottets utlåtande nr 46 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 14 och 15.

Om åtgärder för befordrande av potatisodlingen m. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående åtgärder för befordrande av potatisodlingen m. m.

Med anledning av vad Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 16 april 1917 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 243, under åberopande av propositionen bifogat utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit, hade utskottet i föreliggande utlåtande på åberopade skäl hemställt, att riksdagen måtte

dels medgiva, att utfästelse meddelades att för statens räkning från vederbörande tillverkare inköpa de partier torkade potatisprodukter, potatisstärkelse och glykos av fullgod beskaffenhet, som till staten hembjödes före den 1 juni 1918, till pris, som fastställdes av en nämnd, utsedd på sätt Kungl. Maj:t skulle äga föreskriva, och vilket pris avpassades så, att odlare av potatis kunde påräkna ett pris av 6 kronor för hektoliter potatis av fullgod beskaffenhet och med 18 procents stärkelsehalt, levererad vid den järnvägsstation eller hamn, som vore närmast potatisens odlingsort;

dels medgiva, att utfästelse meddelades, att vid inköp före den 1 juni 1918 av potatis för statens räkning priset för hektoliter potatis av fullgod beskaffenhet, levererad vid den järnvägsstation eller hamn, som vore närmast potatisens odlingsort, icke skulle understiga 6 kronor per hektoliter;

dels till understöd för anläggande av potatistorkerier å extra stat för år 1918 anvisa såsom förslagsanslag, högst, 750,000 kronor, att under de närmare villkor Kungl. Maj:t bestämde för ändamålet användas med iakttagande, att understöd ej skulle utgå med belopp, överstigande halva anläggningskostnaden, ävensom medgiva, att Kungl. Maj:t finge under innevarande år låta förskottsvis av tillgängliga medel utanordna detta belopp;

dels ock medgiva, att, beträffande de vid sådant med understöd av statsmedel anlagt torkeri framställda produkter, utfästelse om inköp, som i första punkten härovan förmäldes, finge meddelas att gälla under två år från den dag, då understödet av Kungl. Maj:t beviljats, skolande i detta fall inköpspriset årligen fastställas.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herr *Ingeström*, vilken likväl ej däri antytt sin mening.

Herr Ingeström: Herr talman! Då jag ställt mig mycket tveksam till den förevarande kungl. propositionen, har jag antecknat mig såsom reservant. Jag skall emellertid inskränka mig till att göra det yrkandet, att det pris, som här omnämnes i första stycket av utskottets kläm, 6 kronor per hektoliter, vilket pris

garanteras sådan potatisproducent, som levererar sin potatis till dessa föreslagna fabriker, vilka tillverka potatisstärkelse och glykos, sättes till 5 kronor i stället för 6 kronor i överensstämmelse med vad som finnes angivet i den av herr Sjöblom avgivna reservationen.

Om åtgärder för befordande av potatisodlingen m. m. (Forts.)

Jag är alldeles övertygad om att ett pris av 5 kronor per hektoliter för denna fabrikspotatis skall vara fullkomligt tillräckligt. Det hava även de sakkunnige ansett, som haft utredningen i denna fråga om hand, bland vilka sakkunnige funnos flera sydsvenska jordbrukare, som givetvis hava förstått att på ett så kraftigt sätt som möjligt tillvarataga jordbrukets intressen. De hava ansett ett pris av 5 kronor hektolitern vara tillfyllest. Då man ju vet, att det vanliga priset i dessa potatisproducerande trakter är, eller åtminstone sällan överstiger, 2 kronor 50 öre hektolitern, måste det dubbla priset under nuvarande förhållanden anses tillfyllest. Jämför man ett pris av 5 kronor per hektoliter på potatis med de pris, som åsatts andra jordbruksprodukter, tror jag, att man måste finna förhållandet mellan dessa pris något så när riktigt.

Nu är det ju så, att dessa ifrågasatta fabriker för tillverkning av potatisflingor icke gärna med ett potatispris av 5 eller 6 kronor hektolitern kunna producera dessa flingor under ett pris av 50 till 60 öre per kilogram, och då man vet, att potatisflingorna ha ungefär samma näringsvärde som råg, havre och majs, förstår man, att staten vid försäljning av dessa potatisflingor måste träda prisreglerande emellan. Staten kommer alldeles givet att då få påtaga sig mycket stora kostnader. Dessa kostnader kunna ju, om potatispriset här sänkes, nedbringas ganska betydligt. Det är mycket lätt att räkna ut, att om alla här i propositionen föreslagna potatistorkerier komma till stånd, skulle en nedsättning av potatispriset från 6 till 5 kronor för hektolitern bespara statskassan en utgift på icke mindre än ungefär 1,600,000 kronor. Det är således betydande summor, det här rör sig om, och det är en betydande risk, som staten ådrager sig.

Det kan väl icke heller anses vara fullt välbetänkt att till den grad uppmuntra dessa potatistorkerier, då man vet, att de under normala förhållanden icke kunna betala potatisen mer än till ett pris av 1 krona 50 öre för hektolitern, och man sålunda kan förutse, att potatistorkerierna i framtiden komma att få mycket svårt att existera.

På grund av vad jag nu anfört, ber jag, herr talman, att få yrka, att det i första stycket angivna priset 6 kronor för hektoliter måtte nedsättas till 5 kronor.

Herr Ericsson, Aaby: Herr greve och talman, mina herrar! Syftet med Kungl. Maj:ts proposition och utskottets utlåtande är ju att söka locka fram en ökad potatisodling. Förhållandet är ju det, att behovet av potatis för närvarande gör sig gällande på ett ytterst pinsamt och kännbart sätt. Vi veta, att

Om åtgärder för befordrande av potatisodlingen m. m. (Forts.)

potatisförråden genom den stränga vintern ha decimerats i en oroväckande grad. Jag vågar påstå, att åtminstone i de trakter, där jag hör hemma, har den lantbrukare, som avsatt t. ex. 100 hektoliter potatis för utsäde, nu när han gör i ordning potatisen för att sätta, icke mer än cirka 30 hektoliter som kunna användas för detta ändamål. Man förstår således, att på grund av den stora bristen på potatis till utsäde och matvaror potatispriset för närvarande har sprungit upp högst betydligt. Nu försöker man att till ett kommande år få en ökad potatisskörd. När de sakkunniga beräknade det minimipris, som staten skulle garantera, till 5 kronor, stod utsädespotatisen i ett helt annat pris än vad den gör nu, ty maximipriset på potatis gäller, som herrarna veta, icke för den potatis, som genom livsmedelsnämnder och hushållningssällskap säljes till sättpotatis. Priset för sådan potatis är avsevärt högre. Om man säger, att potatisen i medeltal giver det sjätte kornet, om man räknar medeltalet för flera år, är det givet, att 6 kronors stegring på utsädet också medför en ökning av 1 krona per hektoliter på skörden. Jag förmodar, att vad som lett Kungl. Maj:t i hans framställning har varit nödvändigheten att sätta priset på potatisen så högt, att odlingen ökas trots de höga priserna på utsädet. Emellertid har utskottet med undantag för tvenne reservanter, av vilka den ene nyss haft ordet, efter ganska mycket tal fram och åter av hänsyn till konsumenterna enat sig om detta pris av 6 kronor för all potatis.

Den siste ärade talaren på Värmlandsbänken sade, att stora odlare i södra Sverige förklarat, att 5 kronor är tillräckligt. Ja, jag vill icke bestrida det. Jag vill icke heller bestrida, att det ligger en viss tanke i den åtskillnad, som den siste ärade talaren gör mellan den potatis, som säljes till fabrikerna, och den potatis, som skall säljas som matpotatis. Men det är icke endast för de stora odlarna i södra Sverige med för potatis särskilt tjänlig jord, vilka sedan gammalt äro vana att använda konstgjorda gödselämnen och sedan föregående år äro försedda med utsädespotatis av särdeles stärkelsehaltig kvalitet, som detta pris gäller, ty då vill jag säga, att ett pris av 5 kronor kanhända vore nog. Utan detta pris gäller även för odlare uppåt landet och för sådana odlare, som nu skola öka sin odling på jord, som kanske icke alltid är så tjänlig just för potatisodling. Om jag tänker på de platser, där jag föreställer mig att en ökad odling kan komma till stånd, så är det t. ex. gamla gräsvallar, som tagas upp och på vilka potatis sättes. På sådan jord är det icke lätt att få potatis, som äger den kvalitet, som fordras för att erhålla det av utskottet föreslagna priset av 6 kronor per hektoliter, ty därför fordras 18 % stärkelsehalt, och för att få sådan potatis krävas sådana förhållanden, som jag nyss sade existera i södra Sverige.

Man har sagt, att detta förslag skulle medföra så oerhörda utgifter för staten. Men därvid har man förutsatt — och även den uträkning, som den siste ärade talaren gjorde, baserades därpå — att alla dessa fabriker skulle med ens stå färdiga till hösten.

Om åtgärder för befordrande av potatisodlingen m. m. (Forts.)

Men tro herrarna verkligen, att under sådana tider för maskinindustrien som de nuvarande det går att få alla dessa fabriker färdiga? Det lyckades att få *en* färdig nere i Skåne förra året. Inte tro väl herrarna, att det nu lyckas att få alla dessa färdiga? Jag tror det visst icke. Och jag kan deltaga i herr Ingeströms uttalande, att det kanske icke vore lyckligt, om vi hade alltför många av den varan, när vi skola återkomma till normala tider.

Skulle vi nu följa den ärade reservanten på Värmlandsbänken — Vad bleve följden? Antagligen att kamrarna stannade i olika beslut, och man finge försöka en sammanjämkning. Eller om det skulle bli en återremiss, som jag också har hört, att det varit tal om? I båda dessa fall skulle saken fördröjas. Nu är förhållandet det, att sättningstiden för potatis, om vi få något hyggligare väder än vad Vår Herre bjuder oss på för närvarande, inom den allra närmaste tiden står alldeles för dörren i södra Sverige. Och vad som är alldeles säkert är, att lantbrukaren med var dag som går allt mer tvingas att fatta ståndpunkt och bestämma, vilken areal han skall använda för det ena eller det andra ändamålet. Befinnes det då, att utöver den prutning från 7 kronor till 6 kronor, som utskottet gjort från Kungl. Maj:ts förslag, det skulle vara olika meningar mellan kamrarna om en ytterligare prutning, tro herrarna verkligen då, att vi vinna det mål, som vi hade, att få en ökad potatisodling till stånd? För min del tror jag det icke. Och jag vågar, då nu, som jag i början av mitt anförande nämnde, efter långvariga debatter och sedan meningarna brutit sig mot varandra, så gott som alla i utskottet enat sig om detta pris av 6 kronor för all potatis, hemställa, om icke kammaren skulle finna sig föranlåten att också fatta beslut i enlighet med utskottets förslag, vartill jag ber att få yrka bifall.

Herr statsrådet Dahlberg: Herr talman, mina herrar! Då denna proposition skulle utarbetas, måste det ske under särdeles ogynnsamma tidsförhållanden. Den måste nämligen skrivas just vid den tid, då priserna på potatis voro som mest abnorma, då spekulationen var som värst framför allt beträffande utsädespotatisen. Under sådana förhållanden var det svårt att bestämma, hur den garanti skulle vara beskaffad, som borde utlovas, och hurvida det överhuvud taget vore lämpligt att nu göra en sådan utfästelse. Av de sakkunniga personer, med vilka jag samtalade, var det åtskilliga, som förmenade, att priset var så högt och pretentionerna för tillfället så stora, att det till och med kunde ifrågasättas, huruvida det överhuvud taget vore opportunt att framlägga ett förslag med skäliga minimipriser i förhoppning, att det skulle verka uppmuntrande på odlingen. Då det emellertid å andra sidan ansågs synnerligen angeläget, att en sådan garanti gavs, bestämde jag mig för att hemställa om höjning av det av de tidigare sakkunniga föreslagna priset av 5 kronor till 7 kronor, i förhoppning att det under alla förhållanden skulle vara fullt tillräckligt.

Sedermera hava ju förhållandena på potatismarknaden något

Om åtgärder för befordrande av potatisodlingen m. m. (Forts.)

reglerats genom maximipriset, och en något lugnare och nyktrare syn på saken har väl gjort sig gällande. Vid dylikt förhållande tror jag, att det synnerligen skäliga och rimliga pris av 6 kronor, som utskottet nu föreslagit, bör vara fullt tillräckligt, och har jag för min del ingenting att däremot erinra. Jag vill nämna, att vårt grannland Norge har bestämt sig för ett minimipris av icke mindre än 10 kronor. Ett högt pris torde alltså under nuvarande förhållanden icke få betraktas såsom något enastående för vårt land.

Ett minimipris, som sättes för hela landet, kommer naturligtvis alltid att verka orättvist med hänsyn till de olika priser, som råda i skilda landsdelar, men jag tror icke, att denna orättvisa skulle avhjälpas på något behagligt sätt, om man följde den av herr Ingeström framkastade tanken att för visst slag av potatis, vilket väl praktiskt taget blir detsamma som för vissa potatisodlande landsdelar, sätta ett annat pris än för det övriga landet. För min del tror jag, att det är bäst, att minimipriset sättes lika för hela landet, och jag vill därför giva min anslutning till utskottets förslag.

Herr Ingeström: Som utskottets ärade vice ordförande framhöll, var anledningen till att potatispriset sättes så högt, den, att man därigenom ville få fram en ökad potatisodling i landet. Det var under trycket av den ringa tillgången på potatis för närvarande, som man ville försöka att få en sådan ökad potatisproduktion till stånd. Jag vill då säga, att jag tror, att ett pris på 5 kronor per hektoliter för denna fabrikspotatis skall vara alldeles tillräckligt för att uppmuntra till lika stor potatisodling som föregående år. Att, såsom herr Aaby Ericsson ville göra gällande, det av de sakkunniga föreslagna priset 5 kronor per hektoliter nu, sedan utsädespotatisen kommit att stå i så högt pris i marknaden, skulle vara för lågt, kan vid första påseendet synas vara riktigt. Men om man tager i betraktande, att de jordbrukare, som det här är fråga om, naturligtvis hava sina förråd av utsädespotatis liggande i sina källare eller sina stukor, bör väl icke den omständigheten, att några jobbare tillfälligtvis lyckats driva upp priset på potatis, vara ett skäl för att potatispriset skall sättas högre nästkommande år, på den grund att dessa lager genom jobberiet fått ett högre värde. Det kan väl i alla fall icke vara riktigt, att vi jordbrukare komma med sådana anspråk.

Jag kan icke heller dela den åsikt som herr jordbruksministern här förfäktade, om nödvändigheten att åsätta lika pris på såväl fabrikspotatis som matpotatis över hela landet. Ty det är väl i alla fall en stor skillnad att genast få leverera potatis på hösten mot att hålla den förvarad under hälften eller större delen av vintern och sedan lämna ut den. Vidare få vi betänka, att man, när man åsatt dessa minimipris, ju i allmänhet utgått från produktionskostnadsberäkningar, och det veta vi väl alla, att potatis produceras till ett långt billigare pris i Kristianstads, Malmöhus och Blekinge län än i landets övriga delar. Jag har därför ansett och, så gott

jag kunnat det, sökt framhålla inom utskottet, att det lämpligaste vore, att det åsattes två olika pris för potatis, ett pris av 5 kronor hektolitern för denna fabrikspotatis och 7 kronor för den övriga potatisen, som staten eventuellt skulle komma att inköpa.

Om åtgärder för befordrande av potatisodlingen m. m. (Forts.)

Herr Nilsson, Johan: Herr talman! Jordbruksutskottets ärade vice ordförande började sitt anförande med att säga, att avsikten med det förslag, som nu föreligger här, skulle vara att locka fram en ökad potatisodling. Det är naturligtvis också den huvudsakligaste innebörden med förslaget. Men jag har också förstått det så, att meningen varit att garantera jordbrukarna ett skäligt pris på potatisen, sedan de lockats att forcera potatisodlingen. Nu finner man här i utskottsförslagets andra moment, att det skulle garanteras, att staten vid inköp av potatis skall betala ett pris av 6 kronor per hektoliter. Detta får naturligtvis någon betydelse endast om potatismarknaden blir sådan, att staten anser sig böra köpa denna potatis. Om prisläget blir sådant, att priset icke överstiger 6 kronor, kommer staten naturligtvis icke att köpa upp potatis. Då finnes den utvägen för jordbrukarna att leverera sin potatis till dessa tillämnade flingefabriker, som skulle leverera torkade potatisprodukter, och till stärkelse- och glykosfabriker. Staten skulle i enlighet härmed utfästa sig att köpa upp dessa produkter till sådana priser, att fabrikerna kunde till odlarna betala ett pris av 6 kronor per hektoliter. Men sista året har det varit förbud mot att tillverka stärkelse, som endast fått tillverkas mot licenser, och på sistone hava dessa dragits in. Om staten även nästa år reglerar förhållandena på detta sätt, kan ju även denna utfästelse bli tämligen illusorisk. Jag tror därför, att man kanske i detta sammanhang borde hava något uttalande från herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, hur man kommer att förfara i denna sak. Kommer det att råda förbud mot tillverkning av såväl potatisflingor som stärkelse, förfaller ju hela denna utfästelse från statens sida.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande nu föredragna utlåtande yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Ingeström*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring att i första stycket orden »6 kronor» utbyttes mot »5 kronor».

Sedermera gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 28, i anledning av väckt motion om upphävande av tullen å cement, bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskilt hyresbidrag åt gifta underofficerare med vederlikar vid armén;

nr 71, i anledning av väckt motion om ersättning till verkmästaren N. J Eriksson för en av honom konstruerad elektrisk tändapparat;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag för fortsättande och avslutande av ett sjökrigshistoriskt arbete m. m.;

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av allmänna besparingar å riksstatens femte huvudtitel till inköp av två tomtdelar i Karlskrona m. m.;

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av behållning å vissa extra anslag till utförande av ändringsarbeten å minfartyget Clas Fleming; samt

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt till tjänstårsberäkning för kemisten K. A. Schröder.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anslag till musikföreställningar för allmänheten.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 204 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag til musikföreställningar för allmänheten jämte i ämnet väckta motioner.

I punkt 204 under åttonde huvudtiteln av den till riksdagen den 13 januari 1917 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:t föreslagit riskdagen att till understöd åt föreningar, som anordnade god orkestermusik för allmänheten, samt till inspektion av ifrågavarande föreningars och orkestrars verksamhet anvisa på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 42,000 kronor, att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott fastställa.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *S. Neiglick* (nr 62) och den andra inom andra kammaren av herrar *A. Sundberg* och *C. W. O. Höglund* i Strömstad (nr 148), däri hemställts, att riksdagen, vid beviljande av det av Kungl. Maj:t begärda anslaget av 42,000 kronor till musikföreställningar i landet, måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville föranstalta om en allsidig utredning av det ändamålsenligaste sättet för främjande av den statsunderstödda musikverksamheten i landet.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på angivna grunder hemställt,

a) att riksdagen måtte till understöd åt föreningar, som anordnade god orkestermusik för allmänheten, samt till inspektion av ifrågavarande föreningars och orkestrars verksamhet anvisa på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag, högst 42,000 kronor, att utgå under de villkor och bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde finna gott fastställa;

b) att ifrågavarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Anslag till musikföreställningar för allmänheten. (Forts.)

Herr Neiglick: Med väckandet av de motioner, som behandlas i föreliggande utlåtande, ha motionärerna avsett, att statsunderstöd för musikaliska föreställningar skola komma en större allmänhet till godo, än som nu är förhållandet och som alltjämt kommer att bli förhållandet, för så vitt icke villkoren för erhållande av statsunderstöd komma att mildras, detta även om statsanslaget i framtiden kommer att höjas, vilket vore synnerligen önskvärt.

Nu gäller det visserligen ifråga om orkesterns sammansättning för erhållande av statsunderstöd endast, att orkestern skall kunna på ett tillfredsställande sätt fylla sin uppgift att utföra värdefull musik. Men musikaliska akademien, vars ord blivit gällande vid tolkningen av denna bestämmelse och som också tyckes ha dikterat statsutskottets avstyrkande av motionerna, inlägger i denna bestämmelse en fordran, att orkestern skall äga en styrka av minst 25—30 personer, i varje fall minst 25 personer. Motionärerna åter, som också stödja sin uppfattning på uttalanden av fullt kompetenta musici, förmena, att en fullgod orkestermusik kan presteras även av en orkester, som icke är så stor, och att om ett visst antal större verk och kompositioner måste givas för erhållande av statsunderstöd, detta kan ske med hjälp av amatörer och tillfälliga arbetskrafter. För motionärerna har det varit en huvudsak, att det på flera platser i landet skall åstadkommas god orkestermusik för den stora allmänheten, och detta mål kan vinnas, frånsett den ökning av statsanslaget, varom nu icke är fråga, därigenom att mindre pretentioner ställas på orkestrarna, varigenom anslagen kunna göras mindre och komma flera orkestrar till godo.

I en del mindre städer utövas nu förtjänstfull verksamhet av orkesterföreningar, men de kunna icke fortsätta denna verksamhet utan att i en eller annan form erhålla understöd av staten. Det är emellertid ingalunda motionärernas mening att söka inkräkta på de anslag, som redan äro beviljade till vissa orkesterföreningar i landet.

Nu kunde jag visserligen ana dessa motioners öde, då jag erfor, att de remitterats till yttrande av musikaliska akademien. Motionerna rikta sig nämligen mot de bestämmelser, som fastslagits av akademien. Jag är emellertid akademien tacksam, därför att den åtminstone i en punkt har gått motionärerna till mötes, liksom jag också i förbigående vill säga, att akademien tyckes missuppfatta vad motionärerna avsett, då de talat om den militära musikpersonalen.

Det har stundom förefallit mig, som om man kommit till ett mindre lyckligt resultat, när man från stockholmshorisont har lagstiftat och utfärdat bestämmelser, som skola gälla för landsorten. Jag tror, att detta är förhållandet även i denna sak. Den kungl. musikaliska akademien kan ju gärna regera i Stockholm, men låt oss i landsorten och i de mindre städerna få sköta det statsunder-

Anslag till musikföreställningar för allmänheten. (Forts.)

stödda musiklivet under mindre pretentiösa former. Det skall ändå kunna fylla sitt ändamål och hålla sig uppe på en fullt konstnärlig nivå.

Nu föreligger ju så många ärenden på kammarens bord i dag, så att jag förstår, att jag inte kan räkna på något öra för ett musikaliskt föredrag, varför jag skall inskränka mig till den antydan om motionernas syfte, som jag nu har gjort. Denna fråga dör emellertid icke med dess avvisande i dag. Därför borgar säkerligen den sammanslutning av intresserade personer för höjandet av orkestermusiken i landsorten som i dagarna kommit till stånd. Frågan torde då återkomma i riksdagen eller hos Kungl. Maj:t och då stödd på yttranden av auktoriteter, som jag i dag icke kan åberopa. Jag ber emellertid, med tanke på denna framtidsutsikt, att få yrka bifall till motionerna och avslag å utskottets hemställan.

Herr Bruce: Jag vill visst icke påstå, att jag är sakkunnig på detta område, men då jag deltagit i ärendets behandling inom avdelningen, så vill jag säga några ord.

Avdelningen ansåg sig böra inhämta ett uttalande från den förnämsta auktoriteten härvidlag, nämligen musikaliska akademien. Detta utlåtande finnes bifogat betänkandet, och kammarens ledamöter kunna därför se, vilka skäl utskottet haft för att avstyrka motionen. Det förnämsta är, som den föregående talaren berörde, att akademien bestämt förklarar, att ett minskande av antalet medlemmar vid orkestrarna skulle göra, att man icke kunde framföra tonsättningar på ett värdigt sätt, aldrig skulle kunna framföra dem på det sätt, som de egentligen vore komponerade, utan att man måste arrangera om dem.

Däremot har ju akademien ställt sig välvillig och lovat, att den skall gå de framställda önskemålen till mötes i en annan punkt, som den föregående talaren berört.

Jag anser mig icke behöva gå in på frågan mera, utan hänvisar till vad musikaliska akademien yttrat och ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på nu förevarande utlåtande vore yrkat, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att utskottets hemställan i punkten a) skulle bifallas, men att i fråga om punkten b) kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan bifalla den av herr Neiglick i ämnet väckta motionen.

Härefter gjordes propositioner jämlikt berörda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till vad utskottet hemställt vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökade

medel till utgifter för bränsle, lyshållning m. m. vid tekniska högskolan jämte en i ämnet väckt motion;

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om rätt för föreståndaren vid kronohäktet i Ystad Gustaf Edvard Rockström att för åtnjutande av löneförhöjning tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till utförande av en brobyggnad över Saltösund i Karlskrona;

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag till statsunderstöd åt hantverksidkare för utbildande av lärlingar samt till lärlingspremier;

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ålderstillägg åt förste aktuarien i statistiska centralbyrån Ernst Jonas Höijer och aktuarien därstädes Kurt Jonas Henrik Wittrock; samt

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av rörelsekapital för tillämpningen av gällande förfoganderättslag i fråga om industriella råvaror o. d.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om åtgärder mot olovligt tillägnande av kottar m. m.

Föredrogs ånyo lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 20 kap. 2 § strafflagen.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 171, hade herr *Molin* i Dombäcksmark på anförda skäl hemställt, att riksdagen för sin del måtte besluta viss ändrad lydelse av 20 kap. 2 § strafflagen, varigenom olovligt tillägnande av kåda, barr och kottar från växande träd å annans mark skulle bliva förenat med ansvarspåföljd.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på åberopade grunder hemställt,

1:o) att riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning angående lämpliga åtgärder till skydd mot olovligt tillägnande av kottar från växande träd å annans mark samt därefter för riksdagen framlägga de lagförslag, vartill utredningen kunde föranleda;

2:o) att motionen, såvitt den avsåge straffskydd mot tagande av barr, ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

3:o) att motionens yrkande ifråga om tagande av kåda från växande träd måtte anses besvarad genom riksdagens förut i detta ämne redan fattade beslut.

Reservationer hade vid punkten 1 i utskottets hemställan avgivits av

a) herr *Lindhagen*, som av anförda orsaker hemställt, att ifrågavarande motion, i vad den avsåge straffskydd för all kottagning från växande träd, ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

b) av herrar *Petrén*, *Persson* i Norrköping, *Karlsson* i Fjäl och *Borg*, vilka i huvudsak instämt med herr Lindhagen.

Om åtgärder mot olovligt tillägnande av kottar m. m. (Forts.)

Herr Petrén: Herr talman, mina herrar! Då jag som ledamot av lagutskottet har reserverat mig mot den första punkten av utskottets hemställan, skall jag be att få säga några ord.

Motionen, som går ut på att det i strafflagen införes förbud för att utan ägarens tillåtelse taga kåda, barr och kottar från växande träd å annans mark, är närmast föranledd av den utsträckta kådplockning, som — på grund av det höga priset på kåda nuvarande krigskonjunkturer medfört — mångenstädes förekommit, och som ägt rum på ett sådant sätt, att den åstadkommit stor skada å skogen.

Nu har ju, som vi veta och som utskottet erinrar om, riksdagen redan med anledning av en kungl. proposition i ärendet för sin del beslutat, att olovligt tillägnande av kåda å växande träd å annans mark skall beläggas med straff. På denna punkt har motionären alltså redan fått sitt önskemål uppfyllt och att få plockandet av kåda straffbelagt, har synbarligen varit hans förnämsta önskemål då det är denna fråga som huvudsakligen avhandlas i motionen. Hela motiveringen till motionärens yrkande om förbud för kottplockning å växande träd inskränker sig nämligen till ett par rader, däri han säger, att det han yttrat om kådplockning »gäller också kottplockningen, som tidvis på sina ställen också varit, så att säga, epidemisk och övergått till sådana former, att skogsbestånden varit i allvarlig fara.»

Utskottet har nu med anledning av motionen hemställt att riksdagen skulle avlåta en skrivelse med begäran om utredning angående åtgärders vidtagande till skydd mot olovligt tillägnande av kottar från växande träd å annans mark. Utskottet finner det nämligen vara tillräckligt upplyst, att det fria insamlandet av kottar från växande skog numera i många landsdelar försiggår på ett sätt, som är en verklig fara för både skogsbestånd och återväxt.

Det synes mig dock något egendomligt, om verkligen kottplockningen, som utskottet säger, mångenstädes skulle äga rum på ett sätt, som åstadkommer större skada å skogen, då icke domänstyrelsen i sina årsberättelser haft något att därom omförmäla. Den sista berättelse över domänstyrelsens förvaltning, som kommit mig tillhanda, innehåller åtskilligt om skada å skog av andra anledningar, såväl av storm och eld, som av svampar och djur av olika slag, men i fråga om skadegörelse å skog genom förvållande av människor än endast nämnt, att man klagat över att flyttlappar åstadkommit skogsskövling. Däremot finns icke nämnt, att skadegörelse genom kottplockning förekommit. Det synes mig dock, som om domänstyrelsen, ifall sådan skadegörelse genom kottplockning i någon avsevärdare omfattning förekommit, icke skulle ha underlåtit att avgiva rapport därom till Kungl. Maj:t och taga initiativ i frågan.

I övrigt bör härvid även en annan synpunkt tagas i betraktande, nämligen den, huru ett förbud att plocka kottar å växande träd utan ägarens tillåtelse skulle komma att verka i avseende på tillgången å skogsfrö. Är det icke att befara, att det skulle bli svårare att fylla fröklängningsanstalternas behov av kottar, därest den påyrkade inskränkningen i rätten att plocka kottar skulle bli verklighet? Kan

det icke befaras, att en sådan lagändring också skulle kunna bli till nackdel för skogsodlingen? Detta är nu en fråga, som lagutskottet icke alls har berört uti sitt utlåtande. Det kunde ha varit av intresse att få höra domänstyrelsens uppfattning härom, och en utredning i denna fråga borde väl ock begäras, om det skall göras ett uttalande till förmån för den uppfattningen, att rätten till kottar å växande träd skall förbehållas ägaren av skogen.

Om åtgärder mot olovligt tillägnande av kottar m. m. (Forts.)

Frågan om huru det enligt hittills gällande rätt egentligen förhåller sig med äganderätten till kottarna å växande träd har utskottet i motiveringen berört, men därvid lämnat den frågan öppen. Utskottet talar nämligen om den mycket olika bedömda frågan, »huruvida enligt hittills gällande rätt barr och kottar samt andra jämförliga skogsmarkens produkter äro att betrakta som jordägarens tillhörighet eller huruvida med fritt tillträde till markområdet även följer frihet för en var att tillägna sig dylika produkter.»

När utskottet kommer till själva klämmen, synes utskottet emellertid dock utgå från att kottar å växande träd tillhöra jordägaren, då häri, som nämnts, påyrkas skydd mot olovligt tillägnande av kottar från växande träd å annans mark. Den juridiska uppfattningen om den nuvarande äganderätten till kottar å växande träd må vara vilken som helst; det kan i varje fall inte förnekas, att det i det allmänna rättsmedvetandet hos vårt folk har ingått den föreställningen, att det är tillåtet för envar, att å annans mark plocka kottar även å växande träd. Det är också i våra skogstrakter en gammal sed, att allmänheten plockar och insamlar kottar och själv får förtjänsten härav. Plockning och försäljning av kottar har ju också mångenstädes givit den allra fattigaste befolkningen ett litet välbehövligt tillskott i den knappa inkomsten. Skulle det nu stipuleras, att kottar från växande träd äro skogsägarens tlllhörighet, bleve väl i allmänheten följden därav, att en del av förtjänsten på kottarnas försäljning ginge till skogsägaren och att allmänhetens inkomst på kottplockning bleve väsentligen reducerad.

För min del kan jag icke vara med om en åtgärd, som berövar våra skogstrakters fattigaste befolkning en liten välbehövlig extra inkomst utan att synnerligen starka skäl för en sådan åtgärd kunna åberopas. Då jag icke kunnat bliva övertygad om den påyrkade lagändringens nödvändighet varken av det lilla, som mera i förbigående blivit nämnt i motionen, ej heller av vad som förekommt i utskottets betänkande, skall jag, herr talman, be att få yrka avslag på den första punkten i utskottets hemställan.

Herr Holmquist: Herr greve och talman! För min del ber jag att obetingat få förklara, att med den kännedom jag äger om förhållandena åtminstone i vissa delar av vårt land är det för mig otvivelaktigt, att kottplockningen orsakat en högst väsentlig skada å skogen. Jag vill dock tillika säga, att sedan nu vissa åtgärder ifrån vederbörande skogsvårdsstyrelsers sida vidtagits för att påpeka detta förhållande, en bättre ställning har kommit tillsynes. Att emeller-

Om åtgärder mot olovligt tillägnande av kottar m. m. (Forts.)

tid kottplockningen, sådan den har utförts, varit för skogen skadlig, tror jag mig ha rätt att fullt och klart påstå.

Jag är för min del utskottet tacksam, därför att utskottet i föreliggande utlåtande har tagit saken, såsom utskottet gjort. Utskottet säger i första punkten av betänkandets kläm, vilken punkt berör den fråga, varom jag talar, att utskottet hemställer om en utredning angående *lämpliga* åtgärder mot olovligt tillägnade av kottar från växande träd å annans mark, och att Kungl. Maj:t därefter ville föreslå åtgärder i enlighet med den sålunda verkställda utredningen. Men i sin motivering säger utskottet vidare, att det bör komma under övervägande, »huruvida med hänsyn till de vitt skilda förhållandena i olika landsdelar man i stället för allmänna strafflagsstadganden eller vid sidan av sådana bör tillita andra utvägar, exempelvis av Konungens befallningshavande utfärdade vitesförbud.»

Genom dessa av utskottet gjorda uttalanden vill det synas, som om utskottet påkallade en allmän utredning rörande kottplockningen och därmed möjligen förenade skador, men tillika framhåller att det bör tillses att den nya lagstiftningen får en sådan form, att det icke blir absolut förbud mot att taga kottar under vissa förhållanden även på områden, som tillhöra annan person. Orsaken till att jag för min del är tacksam för att utskottet givit sin framställning den form, jag nu tillåtit mig framhålla, är den att jag tror, att denna fråga om kottplockning är av en betydande räckvidd, då det gäller att på ett framgångsrikt sätt tillämpa de lagar, som den svenska staten stiftat rörande skogsåterväxten i vårt land. Den tangerar på det intimaste frågan rörande landets skogsfrötillgång. Det är ju så för närvarande, att den offentliga skogsvården är inriktad på skogens återväxt. Det är genom särskilda återväxtlagar, som staten vill skydda Sveriges land från vandalism mot landets skogar. Dessa lagars tillämpning ligger i händerna på de svenska skogsvårdsstyrelserna, och med hänsyn till dessa lagars innebörd hava följaktligen dessa skogsvårdsstyrelser en stor och bärande uppgift sig förelagd att nämligen skaffa skogsfrö för skogsåterväxtens möjliggörande. Frågan om skogsfrö är en ganska allvarlig fråga. Såsom bekant förekommer här i landet — åtminstone vad beträffar tallfrö för återväxt — ganska långa perioder mellan skogsfröåren. Vidare är det allmänt känt, att för att få lämpligt frö för vissa skogsrayoner fordras, att fröet skall stamma från ungefär likartat höjdläge med det skogsområde, där fröet skall användas. Allt detta gör, att frågan om anskaffandet av skogsfrö är ganska komplicerad. Detta har föranlett — åtminstone inom den skogsvårdstyrelse, som jag har äran att representera, och jag tror, att så är förhållandet även inom en del andra skogsvårdsstyrelser — till att man då det varit lämpligt fröår fått vidtaga omfattande åtgärder för att kunna fylla fröbehovet.

Man har måst uppbåda en massa insamlare av kottar, så att produktionen av skogsfrö räckt till icke blott för tillfället utan för en längre tid framåt, till dess man får ett nytt fröår och kan ånyo fylla behovet av skogsfrö.

Jag får därför i anledning av utskottets utlåtande uttala den var-

ma förhoppning att, om detta blir riksdagens beslut och följaktligen en utredning kommer till stånd i föreliggande fråga, även representanterna för landets skogsvårdsstyrelser bliva i tillfälle att uttala sina åskådningar och sin uppfattning i frågans olika delar. Det är ju möjligt, att icke så kallade sakkunniga tillkallas, utan att ämbetsmyndigheterna få utreda frågan eller ock att kanske någon kommitté tillsättes. Men det vill synas mig, som om tillfälle i varje fall skulle kunna beredas även skogsvårdsstyrelserna att uttala sig och göra sina meningar gällande i föreliggande fråga, som synnerligen nära berör deras verksamhet.

Om åtgärder mot olovligt tillägnande av kottar m. m. (Forts.)

Jag har icke något yrkande att göra.

Herr D a h l: Den förste talaren grundade, såvitt jag fattade honom rätt, sitt avslagsyrkande företrädesvis på sociala skäl. Han erinrade därom, att allmänna rättsmedvetandet hittills hade betecknat dessa kottar såsom en tillgång för var man, och han förmenade, att det skulle vara ett betungande ingrepp i fattigmans näringsfång, om man förbjöde rätten att plocka kottar.

Såsom herrarna finna har lagutskottet undandragit sig att gå närmare in i prövning av denna tveksamma fråga, huru man skulle ställa sig beträffande äganderätten till kottarna. Utskottet har i stället lagt huvudsaklig vikt på den nationalekonomiska synpunkten. Den vill nu herr Petrén föra undan med den erinran, att varken inom utskottet eller här i utskottets utlåtande lämnats någon tillfredsställande utredning angående den våda, som i nationalekonomiskt avseende skulle vara för handen. Jag medgiver, att kanske icke fullt så fullständig utredning härutinnan förebragts, som kunde ansetts önskligt för den som icke satt sig in i frågan. Detta sammanhänger därmed, att när detta ärende för tre år sedan var före, det blev så klart ådagalagt, att det här föreligger en stor fara för skogsvården, att det ansetts, att man kunde med lättare hand glida över denna bevisning. Det utreddes då genom en mångfald intyg från våra skogsvårdsmäns sida, att kottagning skedde i en omfattning och verkställdes på ett sätt, som medförde den mest allvarsamma våda för skogens bestånd. Jag tror således, att det icke kan, för den som fått tillfälle att taga kännedom om denna fråga, längre föreligga någon tvekan ur skogsvårdssynpunkt, att den ifrågasatta lagstiftningen är befogad. Huruvida sedermera den skall läggas i riktning av allmänt straffskydd eller överlämnas åt lokalt övervägande att träffa de förfoganden, som kunna finnas erforderliga, det har utskottet lämnat öppet.

Jag ber, herr talman, att få hemställa om bifall till utskottets hemställan.

Herr B a r t h e l s o n: Såsom av lagutskottets utlåtande framgår och såsom kammaren för övrigt vet, har ju riksdagen redan antagit ett förslag till ändring av en viss paragraf i strafflagen, åsyftande skydd mot skadegörelse genom kådtagning. Motivet för antagandet av detta lagförslag var ju den betydande skadegörelse, som visade sig äga rum å skogen från de personer, som bedrevo

Om åtgärder mot olovligt tillägnande av kottar m. m. (Forts.)

denna kådtagning. Såsom jag i en motion vid 1914 års riksdag påvisade — en motion som här av lagutskottet delvis refereras — sker genom den fria, okontrollerade kottagningen skadegörelse på skog i en omfattning, som icke allenast är jämförbar i avseende på skadan med den skadegörelse som nu sker genom kådtagning, utan som är, vill jag påstå, av ännu farligare beskaffenhet. Jag har i denna motion påvisat, hur kottplockarna icke nöja sig med att endast riva ned kottar från träden, utan för att komma åt den största möjliga kvantitet avhuggas grenar och till och med avsågas topparna på timmerträd. Var och en bör väl förstå, att denna skadegörelse är av sådant omfång, att den är till fullo jämförbar med den skadegörelse, som sker genom kådtagning och som riksdagen för sin del beaktat. Men därtill kommer, mina herrar, att genom kottarnas borttagande därmed borttages utsädet för skogsägaren. När såsom nu sker kottarna borttagas på fröträden och kantträden, d. v. s. de träd som äro nödvändiga för åstadkommande av självåterväxt, är ju skogsägaren därigenom urståndsatt att erhålla självåterväxt å sina hyggen, och vilken form för erhållandet av återväxt av skogen är den vanliga här i landet. Jag har i nämnda motion påvisat även en annan fara av att skogsägaren mister sitt utsäde. Vi hava, såsom vi veta, en mycket dyrköpt erfarenhet av att använda olämpligt tallfrö. Jag vill i detta fall erinra om, att vi hava betydande arealer i vårt land, som varit beväxta med skog, uppdragen av tyskt frö. Dessa stora arealer hava dels måst avverkas och dels måste de ofta nog avverkas, innan skogen uppnått ens sådana dimensioner, att den betalar avverkningskostnaden. Erfarenheten i detta avseende är genom skogsförsöksanstaltens undersökningar den, att vi måste iakttaga den största försiktighet, när det är fråga om att använda även eget frö av tall. Det har nämligen visat sig vid dessa försök, att skogsfrö från södra Sverige icke duger att användas i Norrland och att till och med frö från södra Norrland icke lämpar sig att med fördel användas i de norra delarna. Är det nu så, att skogsägaren berövas sitt eget frö, måste han, för att skaffa sig återväxt, köpa frö. Då har den enskilde skogsägaren icke någon garanti för att han skall erhålla det frö, som passar för hans skogsområde. Även denna omständighet synes mig böra tagas i betraktande, när man vill fatta beslut i föreliggande fråga. Jag anser, att de skäl, som från nationalekonomisk synpunkt hava åberopats för ett förbud mot fri kådtagning, göra sig i lika, för att icke säga ännu högre, grad gällande, då det är fråga om den fria kottplockningen i våra skogar. Och konsekvensen borde därför fordra, att riksdagen också beslutar i enlighet med vad utskottet här har föreslagit.

Slutligen skall jag be att få yttra några ord med anledning av vad herr Petrén här har yttrat och med anledning av vad reservationen i allmänhet innehåller. Av reservationen ser man, att reservanten herr Lindhagen för sin del anser, att denna kottplockning är föranledd av krigskonjunkturerna. Att så icke är fallet

Om åtgärder mot olovligt tillägnande av kottar m. m. (Forts.)

torde framgå av vad jag redan yttrat, då jag nämnde, att jag redan 1914 avgav en motion i samma syfte som det, som nu har föranlett utskottets utlåtande, således före nu rådande krigskonjunktur.

Herr Petrén yttrade bland annat, att från juridisk synpunkt sett kunde man icke säga, om kottarna tillhöra skogsägaren eller jordägaren. För mig som icke är jurist, förefaller det högst märkvärdigt, om den person som planterat träden icke skulle rå om vare sig frö eller grenar, under det att den som planterar en trädgård, skall hava rätt till träden och deras avkastning. För mig finnes det icke någon skillnad i det avseendet mellan skogar och trädgårdar. Man bör med lika rätt disponera över det ena som det andra. För övrigt vill jag rörande det juridiska spörsmålet nämna, att i det lagförslag, som redan utarbetats och remitterats till yttrande av myndigheter m. fl. rörande bärplockning å annans mark, är intagen i lagtexten en paragraf, i vilken det föreslås förbud mot att olovligen taga kottar på annans träd.

Herr Petrén säger vidare, att domänstyrelsen icke yttrat sig i sina årsberättelser om denna skadegörelse, och att det därför icke föreligger något skäl att gå med på utskottets förslag, ty det är icke bevisat, att skadegörelse äger rum. Jag vill med anledning därav säga, att jag icke kan yttra mig om, huruvida det förekommer i alla berättelser, men jag vill framhålla mot detta, att domänstyrelsens tjänstemän och samtliga överjägmästare 1913, då denna fråga bragtes på tal vid överläggningar i domänstyrelsen, uttalade sig just för någonting sådant, som här i utskottets betänkande föreslås.

Jag vill vidare erinra om, att för att styrka min motion 1914, ett fyrtiotal jägmästare till mig skickade uttalanden, vari de livligt instämde med min motion, att det måtte stadgas förbud att taga kottar från växande träd på annans mark, så att från sakkunnigt håll vågar jag påstå, att det varit tillräckligt med uttalanden, som konstatera behovet av den här föreslagna lagen.

Jag skall i detta sammanhang, då det är fråga om yttrande av sakkunniga, be att få läsa upp en del ur en skrivelse, som jag i dag mottagit från en på detta område sakkunnig person, nämligen föreståndaren för statens skogsförsöksanstalts avdelning för föryngringsförsök i Norrland. Han säger bland annat: »För att avvärja detta — risken av skogsbrist i Norrland — måste redan nu varje norrländsk skogsägare ägna den allra största omsorg åt skogsföryngringen, vilket sker först och främst därigenom, att avverkningen uttages på så sätt, att markens efterföljande självbesåning i möjligaste mån gynnas, i andra rummet genom direkta skogsodlingsåtgärder. Dessa senare bliva nämligen alltid dyrare och i Norrland med dess i förhållande till avstånden och arealerna ringa befolkning än mer än i södra Sverige. Den norrländske skogsägaren måste av dessa skäl i ännu högre grad än den sydsvenske lita till den naturliga hyggesbesåningen — med eller utan föregående markberedning.»

Om åtgärder mot olovligt tillägnande av kottar m. m. (Forts.)

»Det är under sådana förhållanden givetvis av största vikt, att han har makt att skydda och bevara den kott-tillgång på skogen i hyggeskanterna och på fröträden, varav den påräknade skogsföryngringen i de flesta fall helt och hållet beror. I all synnerhet tycks mig billigheten kräva, att han äger denna rätt i de delar av Norrland, för vilka 1903 års lag om enskilda skogar är gällande, och varest skogsägaren sålunda är skyldig att vid avverkning sörja för skogens framtida bestånd.»

Detta jämte vad förut nämnts tyder som nämnts på, att sakkunskapen har tillräckligt uttalat sig i detta fall för lagbestämmelser, som skydda skogsägaren mot att förlora sitt utsäde.

Såsom jag nämnde synes det av allt detta, som om konsekvensen borde fordra, att riksdagens beslut i fråga om kådtagning också kommer att gälla den nu fria kottplockningen i vårt land, och får jag därföre, herr greve och talman, på grund av vad jag anfört anhålla om bifall till lagutskottets hemställan.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av de yrkanden, som därunder gjorts, propositioner komme att framställas särskilt beträffande var och en av de olika punkterna i föreliggande utlåtande.

I avseende å punkten 1 hade yrkats dels bifall till, dels avslag å vad utskottet hemställt.

Vid sedermera gjorda propositioner enligt dessa yrkanden bifölls utskottets hemställan.

I avseende å punkterna 2 och 3, fortsatte herr talmannen, vore endast yrkat, att vad utskottet hemställt skulle bifallas.

På härefter gjord proposition bifölls vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Om förbättrade avlöningsförmåner för barnmorskor.

Föredrogs ånyo lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av väckt motion om ändring i 3 § av lagen den 13 juni 1908 angående kommuns skyldighet i fråga om anställande av barnmorska.

Med anledning av en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 177, av herr *Byström*, hade utskottet i nu ifrågavarande utlåtande på anförda grunder hemställt, att riksdagen måtte

1:o) för sin del antaga följande

Lag

om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 13 juni 1908 angående kommuns skyldighet i fråga om anställande av barnmorska.

Härigenom förordnas, att 3 § i lagen den 13 juni 1908 angående kommuns skyldighet i fråga om anställande av barnmorska skall erhålla följande ändrade lydelse:

Om förbättrade avlöningsförmåner för barnmorskor. (Forts.)

Barnmorska, som är i kommuns tjänst fast anställd, skall i årlig lön åtnjuta minst *fyrahundra* kronor samt därjämte förses med tjänlig bostad och nödigt bränsle eller ock erhålla ersättning därför med minst etthundra kronor.

Där särskilda omständigheter sådant påkalla, äge Konungens befallningshavande, på ansökan av kommun och efter förste provinsialläkares hörande, medgiva, att avlöningen må utgå med skäligt lägre belopp.

Avlöningen bestämmes av vederbörande kommun och skall utgöras efter enahanda grund, som för kommunalutskylder i allmänhet är eller kan varda föreskriven.

Kunna kommuner, som äro förenade till ett barnmorskedistrikt, icke träffa överenskommelse om avlöningen, skall frågan avgöras av Konungens befallningshavande;

2:o) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte för nästkommande års riksdag framlägga det förslag till löneregler ing för barnmorskor, vartill den i frågan igångsatta och pågående utredningen kunde föranleda.

Reservation hade avgivits av greve *Spens* utan antydd åsikt.

Greve Spens: I detta ärende har jag inom utskottet anmält min reservation och skall be att få angiva min ställning till frågan.

Enligt nu gällande lag av år 1908 angående kommuns skyldighet i fråga om anställande av barnmorska skall barnmorska av kommunen åtnjuta i lön minst 300 kronor samt därjämte förses med fri bostad och fri vedbrand eller erhålla ersättning därför med 100 kronor. Vidare äger barnmorska vid varje förrättning erhålla ersättning enligt taxa, som fastställes av kommunen. Lagutskottet har nu i anledning av motion i andra kammaren beslutit föreslå sådan ändring i lagen, att kommunerna skulle åläggas höja den kontanta lönen till barnmorskan från 300 till 400 kr., och utskottet har i motiven föreslagit, att ändringen skulle träda i kraft den 1 januari 1918, men icke intagit detta i själva lagen. Jag skall be att särskilt få nämna, att motionären tydligen avser, att lönen skulle höjas även för detta år. Därjämte har lagutskottet, i anledning därav att barnmorskeförbundet år 1914 hos Kungl. Maj:t begärt, att minimilönen skulle höjas till 500 kr. och att dessutom två ålderstillägg skulle beviljas barnmorskor — vilken framställning är under utredning i medicinalstyrelsen — föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan, att Kungl. Maj:t måtte till nästa riksdag framlägga förslag till löneregler ing för barnmorskor. Utskottet har, såsom utskottet säger, tänkt sig, att den av utskottet tillstyrkta ändringen i lagen endast skulle gälla för ett år. För min del anser jag visserligen, att barnmorskorna äro i stort behov av förbättrade löneförmåner, men jag har ansett, att utskottet icke gått lämpligt tillväga för vinnande av detta ändamål, detta så mycket mer, som inom utskottet upplysts, att medicinalstyrelsen vore betänkt på att i anledning av barnmorskeförbundets framställning föreslå, att den kontanta minimilönen, 300 kr., som kommunerna skul-

Om förbättrade avlöningsförmåner för barnmorskor. (Forts.)

le betala, icke skulle höjas, utan att den lön, som däröver skulle erfordas, skulle lämnas dels av staten och dels av landstinget. Det är emellertid att märka, att det i lag bestämda avlöningsbeloppet 300 kronor endast är en minimiavlöning och att kommunerna på många håll betala vida större lön. Barnmorskorna lida naturligtvis av dyrtiden lika som andra, men förra hösten fästades uppmärksamheten, efter vad jag tror inom hela riket, på angelägenheten av att barnmorskelönen blir höjd. Detta skedde genom framställningar av förste provinsialläkarne, som intogos i länskungörelserna, och detta har också föranlett att, såsom även utskottet antyder, löneförhöjning på många håll ägt rum. Att riksdagen under sådana förhållanden och då utredning om lönereglering för barnmorskorna pågår, skall ålägga kommunerna ovillkorlig skyldighet att höja minimilönen från 300 kr. till 400 kr. för barnmorskorna, som äro att betrakta såsom ett slags kommunala tjänstemän, synes mig icke vara riktigt. Det kan också tänkas, att kommunerna hellre skulle vilja under denna övergångstid till den nya löneregleringen tillgodose barnmorskorna på annat sätt, t. ex. genom naturaförmåner, och man kan också tänka sig det fallet, att i mycket små kommuner, där barnmorskan har mycket litet antal förrättningar och t. ex. är gift och i god ekonomisk ställning, kommunen icke skulle behöva bevilja henne någon dyrtidsförhöjning i lönen på 100 kr. En sådan utgift kan spela en roll i mycket små kommuner.

Emellertid föreligger en annan omständighet, som även är för mig bestämmande i denna fråga, och det är, att herr Hellberg i första kammaren i en till statsutskottet överlämnad motion hemställt, »att riksdagen måtte bevilja ett förslagsanslag på 150,000 kr., att förskottsvis utgå under innevarande år såsom dyrtidsunderstöd till de av kommunerna anställda barnmorskorna, förslagsvis 100 kr. till varje, under förutsättning att av respektive kommun eller enskilda lämnades ett minst hälften så stort bidrag till samma ändamål eller på annat sätt.» Men denna motion hade lagutskottet icke kännedom om, då lagutskottet fattade sitt beslut. Över denna motion har emellertid medicinalstyrelsen avgivit yttrande och i dagarna överlämnat detsamma till statsutskottet, och däri har medicinalstyrelsen tillstyrkt motionen. Herr Hellberg avser visserligen understöd av statsmedel för i år, under det lagutskottet tydligen avser löneförhöjning från och med nästa år, men herr Byströms motion avser löneförhöjning redan för i år. Herr Hellberg antyder i sin motion, att statsunderstöd till barnmorskorna bör sökas även för nästa år, om icke lönereglering då framlägges, avseende jämväl 1918. Detta anser jag vara ett riktigt sätt att gå till väga, intill dess det blir ny lönereglering, nämligen att det blir kristidsanslag delvis av statsmedel och delvis av kommunala medel, såsom herr Hellberg föreslagit.

Inom lagutskottet väcktes vid ärendets behandling fråga om att ärendet skulle behandlas i sammansatt stats- och lagutskott, men detta avslogs. Och det berodde antagligen på att lagutskottet icke då hade reda på herr Hellbergs motion, och att herr Byströms motion icke avsåg statsunderstöd. För övrigt var det då inom lagutskottet

Om förbättrade avlöningsförmåner för barnmorskor. (Forts.)

övervägande stämning för att lagutskottet skulle allenast besluta en skrivelse till Kungl. Maj:t om höjning i barnmorskeavlöningen, och det blev till och med provisoriskt beslut därom.

Som ärendet nu ligger, särskilt då herr Byströms motion avser löneförhöjning även i år och lagutskottet vid beslutets fattande icke hade kännedom om herr Hellbergs motion, anser jag den riktiga åtgärden vara att återremittera ärendet till lagutskottet för att tagas i förnyad behandling, antingen inom enbart lagutskott, sedan statsutskottet och riksdagen beslutit i anledning av herr Hellbergs motion, eller ock i sammansatt stats- och lagutskott. Jag vill påpeka, att redan nu arbetas på två sammansatta utskott mellan lagutskottet och den avdelning av statsutskottet, som har herr Hellbergs motion. På den grund vore det även lämpligt, att också denna fråga hänvisades till sammansatt stats- och lagutskott. Enligt min mening kan barnmorskornas ställning komma att bliva sämre under nästa år, om lagutskottets betänkande nu skulle bifallas, ty då är det väl icke antagligt att, om de nu skulle få 100 kr. av kommunen, det skulle gå att genomdriva här inom riksdagen, att de dessutom skulle få statsunderstöd.

På grund av vad jag anfört ber jag att få yrka återremiss till lagutskottet av detta ärende.

Herr Dahl: Den föregående talaren har såsom grund för sitt yrkande åberopat herr Hellbergs motion angående statsunderstöd åt barnmorskorna. För min del kan jag icke finna, att denna motion giver anledning till återremiss av förevarande ärende. Herr Hellbergs motion avser statsunderstöd för innevarande år, under det att den lagförändring, som här ifrågasättes, avser att tillgodoföra barnmorskorna en löneförbättring för nästkommande år. Greve Spens antydde, att genom antagande av lagutskottets förslag barnmorskorna till äventyrs skulle komma i sämre ställning än den, som eventuellt kunde vinnas genom återremiss av ärendet, av den anledning att om man tillerkände barnmorskorna en kommunal löneförhöjning, man svårligen skulle kunna påräkna tillskott av statsmedel. Det resonemanget har jag svårt att förstå, ty skulle riksdagen vara benägen att för detta år giva en löneförhöjning av statsmedel av 150 kr., så finnes icke anledning att befara att riksdagen skulle befinnas ovillig att för nästa år giva 50 kr. Således, den praktiska motivering, som greve Spens åberopar ur synpunkten av barnmorskornas tillgodoseende, den tror jag är skäligen klen.

Såsom herrarna nog kunna finna, är detta utskottsförslag resultatet av en kompromiss mellan stridiga meningar. Det kan naturligtvis ligga något i greve Spens anmärkning, att man kan vara tveksam, då det gäller att pålägga kommunerna ytterligare bördor på det sätt, som nu skulle ske. Men härvid får man taga i beaktande, att denna lagstiftning liksom mycket annat i själva verket icke är annat än en kristidslagstiftning. Utskottet har i sin motivering uttryckligen betonat, att denna lagstiftning är avsedd uteslutande att vara ett provisorium. Den fråga, som då ställer sig för oss, är

Om förbättrade avlöningsförmåner för barnmorskor. (Forts.)

denna: skola vi av formella betänkligheter låta avskräcka oss från att giva en klass av tjänsteanställda, som obestridligen befinner sig i en synnerligen ogynnsam ställning, en ur sakläget ytterst väl motiverad förbättring i deras lönevillkor, eller skola vi låta dessa formella betänkligheter fara. För min del hyser jag ingen tvekan att giva den handräckning, som här kan göras, genom ett bifall till lagutskottets förslag.

Greve Spens erinrade därom, att för en och annan kommun det bleve en oskälig tunga, om kommunen bleve tvungen att höja lönen för de ifrågavarande i kommunens tjänst anställda med 100 kr. Därvid vill jag endast erinra om, att i lagen finnes möjlighet inrymd för en kommun att få lättnad härutinnan, därest särskilda omständigheter därtill föranleda. Således föreligger icke heller detta motiv för avslag.

Jag får, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Greve Spens: Endast ett par ord! Den föregående talaren sade, att han fann det uppenbart, att om riksdagen i år ansloge 150 kr. såsom löneförhöjning till barnmorskorna, man nästa år säkerligen skulle vara villig att anslå 50 kr., men det är väl icke så alldeles säkert, ty om barnmorskorna redan fått löneförhöjning med 100 kr. av kommunen, skulle de icke vara i så stort behov av ytterligare understöd som förut, och jag tror för min del, att det skulle komma att verka mycken misstämning i åtskilliga små kommuner på landsbygden, om riksdagen nu bifaller utskottets förslag, såsom det föreligger.

Föregående talare nämnde även, att det här vore fråga om ett fullkomligt provisoriskt beslut, som endast skulle gälla för ett år. Men nu förhåller det sig i detta fall så, att ärendet om ny löneregleringen för barnmorskorna är under utredning i medicinalstyrelsen, där en vidlyftig statistisk beräkning skall göras. Då från regeringens sida nyligen frågades, om medicinalstyrelsen kunde angiva, när styrelsens yttrande kunde väntas inkomma, svarade styrelsen, att den icke kunde göra det för närvarande, därför att den statistiker, som höll på med arbetet, hade fått förhinder. Jag tror därför, att det icke alls är omöjligt, att det kommer att dröja ett eller två, om icke flera år med denna löneregleringen. Jag ber således att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Dahl: Jag grundade min antydan om, att denna lagstiftning endast skulle gälla för ett år, på innehållet i utskottets hemställan i punkten 2, där utskottet begär, att förslag till löneregleringen måtte framläggas redan till nästkommande års riksdag. Skulle det verkligen förhålla sig så, som greve Spens förutsätter, att utredningen skulle kräva längre tid, så bleve provisoriet naturligtvis också förlängt, och då är behovet så mycket större av att denna lag antages.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt de yrkanden, som därunder förekommit, gjordes propositioner, först på

bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att utlåtandet skulle visas åter till utskottet; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Om förbättrade avlöningsförmåner för barnmorskor. (Forts.)

Föredrogs ånyo lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 17 kap. 3 § stafflagen.

Om ändring av 17 kap. 3 § strafflagen.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 242, hade herr *Rydholm* hemställt, att riksdagen måtte för sin del besluta, att strafflagens 17 kap. 3 § skulle erhålla följande förändrade lydelse: »Det åligger allmän åklagare att åtala horsbrott, när den oskyldiga makan brottet till åtal angivit eller för det brott skillnad i äktenskapet sökt eller mannen efter lagsökning ålägges att underhåll giva till barn, som blivit i hordom avlat, eller ock brottet eljest under allmänt åtal hörer. I andra fall må horsbrott ej av allmän åklagare åtalas.»

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande av angiven orsak hemställt, att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr von Mentzer: Utskottet avslutar motiveringen till detta utlåtande med det uttalandet att »utskottet anser de allmänna bestämmelserna i 19 § av förordningen om strafflagens införande vara fullt tillräckliga för en riktig uppfattning av åklagarens rätt och plikt i förevarande hänseende». Därest man av detta uttalande skulle draga slutsatsen, att här allt vore väl beställt såsom det är, har jag ansett mig icke kunna låta det stå utan att föranleda några ord från min sida.

Såsom herrarna veta, gäller frågan här åklagarens rätt och plikt att åtala vid horsbrott. I motionen har påvisats, huru vid av motionären verkställd undersökning det framgått, att under de 20 åren 1896—1915 i Göteborg förekommit 69 äktenskap, som blivit upplösta på grund av äktenskapsbrott, men att under samma tid endast fyra personer dömts för horsbrott. Detta ådagalägger, att endast i denna stad förekommit 65 fall, då sådant brott ägt rum utan att något åtal förekommit. Motionären tillägger vidare, att han tror sig veta, att förhållandet är enahanda i Stockholm; huru det sedan är i detta avseende ställt i landet för övrigt därom uttalar han sig icke. Men så har han tillagt, att före den nya äktenskapslagens tillkomst utgjorde de s. k. Köpenhamnsresorna en bekväm anledning för dem som ville ha skilsmässa i äktenskapet. Nu är väl utvägen med dessa Köpenhamnsresor stängd; de hava upphört. Men sedan detta skett, ligger det nära till hands, att man tager den vägen att söka upplösning av äktenskapen på grund av äktenskapsbrott. Man skulle t. o. m. kunna tänka sig, att personer i detta fall taga en genväg och komma överens att vidgå äktenskaps-

Om ändring av 17 kap. 3 § strafflagen. (Forts.)

brott, utan att sådant förekommit. Att något dylikt vore i högsta grad betänkligt och allvarsamt, är tydligt och klart för envar, som har blick för äktenskapets betydelse både i det enskilda och för staten i dess helhet. Nu har motionären föreslagit, att 17 kap. 3 § strafflagen skulle ändras därhän, att allmän åklagare skulle vara skyldig att åtala horsbrott i här föreliggande fall, men utskottet har påvisat, att denna skyldighet redan förefinnes, och utskottet säger därtill mycket riktigt, att den av motionären föreslagna ändringen skulle »icke innebära någon ändring i sak», men då saken är viktig och det i sanning behöves, att någon ändring sker, så återstår att fråga: Kan man säga, att nuvarande föreskrift är fullt tillräcklig? Nej, så är, enligt min mening, icke fallet. Finnes då ingenting som kan göras? Jo, för mig synes ligga nära till hands en mycket enkel utväg till saklig hjälp i detta avseende, nämligen om i de fall, där allmän åklagare enligt 17 kap. 3 § strafflagen har att åtala, domaren blir skyldig att överlämna uppgift å de vid domstolen förekomna fallen till den allmänne åklagarens närmast överordnade myndighet, som borde ha skyldighet att tillse, att åtal i dessa fall verkligen komme att ske.

Det var på denna omständighet, som jag, herr talman, ansåg mig böra fästa uppmärksamheten, men jag har intet yrkande att framställa.

Herr Alexanderson: Då något yrkande icke framställts, kan jag inskränka mig till att anhålla om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Kungl. Maj:t om vidtagande av lagstiftningsåtgärder till förstärkt skydd gentemot för samhället farliga återfallsförbrytare, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. en allmän vanhävdslag.

Föredrogs ånyo lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående en hela riket omfattande vanhävdslag.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 254, hade herr *Molin* i Dombäcksmark på åberopade grunder, för den händelse vederbörande utskott ej skulle hava tid och möjlighet att självt föreslå riksdagen att för sin del antaga en hela riket omfattande allmän vanhävdslag i nära anslutning till bestämmelserna uti lagen den 25 juni 1909 angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarna, yrkat, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle, att Kungl. Maj:t, om möjligt till nästa års riksdag, måtte

framlägga förslag till en hela riket omfattande allmän s. k. vanhävdslag.

Ang. en allmän vanhävdslag. (Forts.)

Utskottet hade i nu ifrågavarande utlåtande hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I en vid utlåtandet fogad reservation hade herrar *Lindhagen*, *Persson* i Norrköping och *Lindqvist* i Kosta, på anförda skäl hemställt, att riksdagen med anledning av förevarande motion ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, i vad mån vanhävd av jord förekomme i sådan omfattning och av den beskaffenhet, att ett ingripande däremot från det allmännas sida kunde anses vara påkallat, samt föreslå riksdagen de lagstiftningsåtgärder, som av utredningen kunde föranledas.

Herr Klefbeck: Såsom kammaren behagade finna, har vid detta ärende antecknats en reservation, och jag ber att få nämna, att jag skulle hava biträtt densamma, om jag varit närvarande vid utlåtandets justering. Detta ärende berör en för vårt land synnerligen viktig fråga. Det är nämligen fråga om att få vanhävdslagen utsträckt till hela riket. Förra året enade sig riksdagen, såsom kammaren behagade erinra sig, om att skriva till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, vilka åtgärder kunde finnas lämpliga för att å jordegendomar, inköpta på spekulation av bolag m. fl., förekomma vanhävd av jordbruk och byggnader. Nu är fråga om att få denna begäran vidgad till att även omfatta vanhävd på enskilda personers egendomar. Denna begäran har av utskottet avstyrkts, och de skäl, som utskottet anför, skall jag be att i korthet få belysa.

Först säger då utskottet, att man väl får antaga, att jordbrukarna i allmänhet i eget intresse bedriva sitt yrke efter bästa förmåga, och utskottet påpekar i detta sammanhang, huru yrkesskickligheten i detta avseende i avsevärd grad höjts genom det upplysningsarbete, som samhällsorganen på förevarande område hava satt i gång. Det är ju alldeles uppenbart, att där det finnes jordbrukare, som *ha intresse* och förmåga att sköta sin jord, behövs inte alls någon uppsikt, som skulle åsyfta att förebygga vanhävd å deras jord. När det därför i utskottsutlåtandet talas om, att det skulle vara ytterst motbjudande att sätta *alla* jordbrukarna under uppsikt, är detta ju alldeles att skjuta över målet. Sådant har aldrig någonsin varit ifrågasatt, utan endast att komma åt vanhävd å jord, där sådan verkligen förefinnes, vilket reservanterna anse såsom ett synnerligen behjärtansvärt önskemål, icke minst i dessa tider.

Det andra skälet är, att utskottet icke tror, att vanhävd förekommer i så stor utsträckning, att någon tvingande nödvändighet föreligger att utvidga lagens verksamhetsområde. Ja, det är mycket svårt för en enskild riksdagsman att prestera full bevisning, för att sådan vanhävd föreligger, men jag vill ändå anföra några exempel på att sådan förekommer.

Jag förutskickar då, att det är förfärligt svårt att från de

Ang. en allmän vanhävdslag. (Forts.)

allmänna uttalanden, som stått mig till buds, bestämt kunna urskilja, i vilka fall sådan vanhävd sammanhänger med spekulation, och i vilka fall den föreligger på »egna» jordbruk, om jag så får kalla dem. Men i alla fall, jag skall först anföra vad en moderat riksdagsman i andra kammaren nyligen skrev i själva Nya Dagl. Allehanda. Han säger i sin uppsats, att såväl på en mängd skogsegendomar som på åtskilliga andra gårdar vanhävd i hög grad förekommer inom Stockholms län. Man avyttrar gårdarnas inventarier och har blott så mycket kvar, som är nödvändigt bland annat för att hålla gårdens tjänare med mjölk, och man har kvar så många dragare, som behövas för att bruka den åker, som är belägen invid den allmänna landsvägen, men för övrigt råder på grund av brist på gödsel och brist på arbetare vanhävd av åkerjorden i mycket stor utsträckning. På flera håll avyttrar man, säger han, icke blott inventarier utan även nödiga byggnader, inneliggande gödsel och växande gröda, den senare vanligen bestående av utväxt vall. På grund av denna vanhävd och brukarnas oförmåga att bruka jorden byter egendomen ofta om ägare, många gånger på samma år, säger han.

Jag skulle också kunna hänvisa till ett exempel, som är att finna icke alls långt från Stockholm, där jord, tillhörande ett stort fideikommiss, liggande kring ett stort slott, enligt uppgift från kommunalstämmans ordförande icke mindre än 75 tunnland, som en gång varit under plogen, för närvarande ligga för fäfot. Vidare vill jag anföra vad redaktören av tidningen Skogvaktaren skriver i ämnet. Han anför exempel från olika delar av landet: somliga beröra vanhävd, beroende på skogsspekulation, och andra även annan vanhävd. Så säger han om förhållandena i Småland, att överallt skövlas skogen av trävaruhandlare, och hus och åker vanhävdas. I Västergötlands skogsbygd äro förhållandena ännu värre än i Småland, och i Dalsland finnes ett gods, där 22 torp ligga öde och där huvudgårdens åkerjord icke blivit plöjd på flera år.

Inför sådana exempel, som jag för övrigt hört utfyllas av representanter i riksdagen, bosatta på andra orter, måste man erkänna, att verklig vanhävd av jord nu förekommer i mycket stor utsträckning. Det är därför enligt min mening synnerligen behjärtansvärt, om riksdagen ville tillskriva Kungl. Maj:t för att få en utredning till stånd, genom vilken man kunde få klart, i vilken mån sådan vanhävd av jord förekommer och vilka åtgärder må kunna vidtagas för att råda bot på missförhållandet. Att svenska jorden kommer i bruk och får lämna näring åt människor och djur så snart som möjligt, synes också vara ett över måttan viktigt önskningsmål, varför jag, herr talman, ber att få yrka bifall till den av herr Lindhagen m. fl. avgivna reservationen.

Herr Alexanderson: När förslaget till detta betänkande slutbehandlades i utskottet, var jag icke närvarande och har således icke deltagit i utlåtandets justering eller varit i tillfälle att utöva inflytande på formuleringen av utlåtandets motivering. Då jag

nu läser denna motivering, måste jag säga mig, att man får ett bestämt och starkt intryck av att dess författare befinner sig i reservanternas krets, och jag tror icke att denna motivering riktigt gör rättvisa åt utskottsmajoritetens uppfattning. Det är för övrigt rätt förklarligt, om lagutskottet, som i dag icke har mindre än sexton ärenden på bordet, icke haft tillfälle att vid justeringen kanske verkställa de modifikationer i förslagets formulering, som eljest varit önskliga. Jag föreställer mig, att det är bristande tid, som varit anledning till att utlåtandet fått den formulering som det nu har. Man skulle kunna få den uppfattningen att utskottet menade, att införande av åtgärder mot vanhävd i detta fall skulle möta ett förbittrat motstånd från landets jordbrukarklass, men meningen har väl endast varit, att erinra därom, att en återgång till ett sådant förmynderskap från det allmännas sida, som på den tiden egentligen av fiskaliska skäl utövades å landets skattehemman i allmänhet, den kan icke gärna tänkas ifrågakomma för nutiden. *Ang. en allmän vanhävdslag. (Forts.)*

Då är frågan: vilka åtgärder kunna vidtagas i det syfte, för vilket herr Klefbeck nyss gjorde sig till taleman? Jag får säga, att det hade varit bra lämpligt, att en motion av ifrågavarande art kommit till jordbruksutskottet, som utan tvivel kunde ha varit i tillfälle att närmare pröva, i vad mån förhållandena äro sådana, som herr Klefbeck nyss omförmälde, och i vad mån det vore tänkbart att utan allt för besvärliga ingrepp mot den enskilde och utan allt för stor organisationsapparat några till praktiska resultat ledande åtgärder företoges på det område som motionärens förslag berör. För lagutskottet har det i varje fall av helt naturliga skäl icke varit möjligt; och utskottet har dessutom sagt sig, att man på detta område steg för steg gått framåt genom att norrlandslagen, såsom nyligen av utskottet föreslagits, utvidgas till att omfatta Värmland, och på det sätt riksdagen föreslog föregående år, då det hemställdes om undersökning, huruvida vanhävd förekomme i fråga om sådan jord som köptes och såldes på spekulation och särskilt för skogens skull o. s. v. Men då utskottet icke såg sig i tillfälle att bedöma, huruvida ett ingrepp från det allmännas sida, såsom av motionären förutsättes, kunde vara för hela riket påkallat, och ännu mindre giva direktiv, huru det skulle gå till, så kunde den av utskottet härav dragna konsekvensen icke gärna bli annat än ett avslag. Såsom synes, ha också de flesta av utskottets ledamöter härom enat sig, och även jag vill för min del anhålla om bifall till denna utskottets hemställan. Motionärens uppslag kan ju måhända framdeles komma tillbaka i annan form och då bli föremål för behandling i annan ordning än nu varit möjligt.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning av lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 kap. 3 § strafflagen m. m., biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om ytterligare inskränkning i försäljningen av preventiva medel m. m.

Föredrogs ånyo lagutskottets utlåtande nr 36, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i 18 kap. 13 § strafflagen, avseende ytterligare inskränkning i försäljningen av s. k. preventiva medel m. m.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 247, hade herr *Welin* hemställt, att riksdagen behagade i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville utreda, huruvida genom en ändring av bestämmelserna uti 18 kap. 13 § 2 mom. strafflagen försäljningen av s. k. preventiva medel kunde ytterligare inskränkas utöver de former, varunder densamma nu faktiskt ägde rum, samt i sammanhang därmed, huru en förtäckt annonsering kunde förhindras, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande av anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Gezelius* och *Rogberg*, vilka likväl ej däri antytt sin mening.

Herr Rogberg: Herr talman! Jag anser mig sakna anledning att ingå på detta ärendes behandling vid 1910 års riksdag eller på det nu gällande lagrummets avfattning. Emellertid är detta nog behäftat med en viss ofullständighet. Mot denna ofullständighet har motionären vänt sig, och vad säger nu utskottet om motionärens hemställan? Jo, utskottet förklarar sig medgiva, att gällande lagbestämmelser icke mäktat åstadkomma den begränsning av preventiva medels användning, som med lagstiftningen avsågs. Men utskottet förklarar sig tro, att ett fortsättande på lagstiftningsvägen med största sannolikhet icke skall leda till någonting, och utskottet finner det vidare vara helt säkert, att möjligheten att förhindra ungdomens förförelse till skadliga utsvävningar i angivna avseende måste sökas på andra vägar än lagstiftningens.

Det är mot denna utskottets motivering jag riktar mig. Utskottets hopplöshet rörande lagstiftningens förmåga emot ett samhällsont, som Kungl. Maj:t i sin proposition till 1910 års riksdag förklarat vara av sådan beskaffenhet, att det innebär fara för ett moraliskt och fysiskt fördärv för en nation, synes mig icke berättigad, och jag finner denna hopplöshet så mycket egendomligare, som den uttalats från ett håll, där man eljest levat i en fast tro på lagstiftares och funktionärers förmåga att varaktigt befrämja samhällets sällhet.

För egen del vill jag inlägga en gensaga mot utskottets skrin-

läggande av lagstiftningens fortsatta reformering på detta område. Emellertid måste jag medgiva, att en lagstiftning här möter tekniska och formella svårigheter, och vid en lagstiftning vidkommande detta lagrum är man skyldig att taga hänsyn till förhållanden, som ligga utanför strafflagen. Jag har icke kunnat bilda mig någon bestämd uppfattning, i vad mån funktionärens yrkande bör tillmötesgås, och vid sådant förhållande, har jag, herr talman, under protest mot utskottets motivering, för närvarande icke något yrkande i saken att framställa.

Om ytterligare inskränkning i försäljningen av preventiva medel m. m. (Forts.)

Herr Ekman, Karl Johan: Motionären har yrkat, »att riksdagen behagade i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville utreda, huruvida genom en ändring av bestämmelserna uti 18 kap. 13 § 2 mom. strafflagen försäljningen av s. k. preventiva medel må ytterligare inskränkas utöver de former, varunder densamma nu faktiskt äger rum, samt i sammanhang därmed, huru en förtäckt annonsering må förhindras, ävensom för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kan föranleda».

Om man nu också får lämna å sido frågan om den förtäckta annonseringen, som det ju kan vara svårt att komma åt, är det dock uppenbart, att man kan meddela bestämmelser, som förbjuda den ifrågavarande försäljningen. Frågan härom var före redan vid preventivlagens tillkomst. Det anmärktes redan då, att lagen, på det sätt den blev inskränkt, icke skulle bli tillräckligt effektiv. Åtskilliga av svårigheterna att tekniskt avfatta hithörande lagbestämmelser varöver man då klagade, bero just därpå, att man tillåter försäljning delvis i stället för att helt förbjuda sådan. Dessa medel få icke offentligen utbjudas til salu, men likväl få de obehindrat säljas i viss utsträckning. Motionären påpekar med rätta, att detta är en inkonsekvens, en lucka i lagstiftningen, som bör fyllas. Han meddelar på grund av sin erfarenhet, att dessa medel säljas i synnerligen stor skala, och utskottet har icke kunnat bestrida detta. Utskottet säger tvärtom, att utskottet »är ense med motionären därom, att, såvitt utskottet har sig bekant, berörda lagbestämmelser icke mäktat åstadkomma den begränsning av preventiva medels användning, som med lagstiftningen avsågs.» Alla äro vi ju ense om att det är en betydande samhällsfara, som hotar genom en vidsträckt användning av dessa medel. Utskottet vill emellertid inskränka sig till att få användningen av dem begränsad allenast på andra vägar än lagstiftningens. Det är dock ganska tvivelaktigt, om detta skall kunna lyckas, när man icke har mod att i lagstiftningen helt och hållet förbjuda försäljningen, därvid man dock skulle kunna i de fall, då enligt läkares föreskrift ett bruk nödvändigt måste ske, inskränka försäljningen till apoteken och endast tillåta den efter läkares ordination.

Det är, ju längre det går, desto mer angeläget, att denna trafik inskränkes, och detta icke minst med hänsyn till de nya lagar på familjerättens område, som antagits 1915 och i år. Må vi tänka på vad den nya lagen om äktenskaps ingående och upplösning innehåller i vissa hänseenden. Vi finna där, att en man, om han bryter sin tro-

Om ytterligare inskränkning i försäljningen av preventiva medel m. m. (Forts.)

lovning och om han hävdat sin trolovade under trolovningstiden, ådrager sig skadestånd, dock endast om hon, som det heter i lagen, är rådd med barn. Just detta moment, som ligger till grund för skadeståndsyrkandet, kan det vara ett intresse att förhindra genom begagnande av nu ifrågavarande medel. Samma tendens kan uppmuntras av de lagar, som antogos härom dagen om oäkta barns ställning och kvinnans rätt i sådana fall. Där är det ju så, att mannens ansvar blivit betydligt skärpt, och likaså medlen att utkräva detta ansvar, d. v. s. att utkräva underhållsskyldighet o. s. v. Däri ligger naturligtvis en ytterligare sporre att försöka undandraga sig anledningen till detta ansvar, till denna underhållsskyldighet, som nu på ett kraftigare sätt än förut kan göras gällande. Och vad kvinnan beträffar, så torde de nya bestämmelserna om barnavårdsmans ingripande för kvinnan te sig som något brutalt och motbjudande i många fall, och sålunda också för hennes del göra det önskvärt, att någon anledning till sådant ingripande icke behöver ifrågakomma.

Dessa omständigheter i förening med den allmänna sänkningen av den sedliga nivån som vi alla kunna bevittna, göra, att man kan förmoda, att ifrågavarande medel, vilkas begagnande tydligtvis alldeles icke minskats, tvärtom nu komma att ytterligare anlitas, och det är således ännu mer angeläget än förr, att man försöker att sätta en hämsko för detta, som alla erkänna vara en stor samhällsfara.

Med anledning härav kan jag, herr talman, icke underlåta att, när frågan kommit upp, yrka bifall till motionen.

Herr Alexanderson: Den föregående ärade talaren erinrade, att år 1910, då nuvarande lagstiftningen på förevarande område infördes, den anmärkningen gjordes, att densamma icke skulle bliva effektiv, samt höll före, att från den utgångspunkten och då det nämnda antagandet blivit bekräftat av verkligheten, det vore naturligt, att man toge ett steg till.

Men från vilken sida var det egentligen, som denna anmärkning gjordes? Icke från lagförslagets försvarares sida, utan från dess bekämpares sida. Och varför? Jo, tydligen därför, att ingen fann det ens tänkbart, att man skulle kunna gå så långt, som motionären och nu den föregående ärade talaren ifrågasatt. Den för dem bägge gemensamma förutsättningen var således, att man just icke gärna kunde gå längre, än som föreslagits, och då frågades det, om detta verkligen vore effektivt, och man gjorde gällande, att så icke vore förhållandet. Från andra sidan svarades väsentligen detta: Ja, men i alla fall kommer man här att få bort de mest anstötliga och de mest förförande företeelserna, dessa offentliga agitationsföredrag, denna smitta av en speciell agitation av ett mycket litet tilltalande slag, som för närvarande gör sin rond, särskilt bland arbetarkretsar i vårt land, och på den motiveringen var det, som lagstiftningen också antogs. Men att man skulle kunna gå så långt, som motionären föreslagit, var icke på något håll, så vitt jag kan erinra mig, ansett som gärna möjligt, och denna ståndpunkt lära vi alltjämt få fasthålla.

Den föregående talaren gjorde i likhet med motionären gällande.

att man kan låta saken begränsas så, att om en läkare av hygieniska skäl föreskriver, att preventiver böra få användas, man skulle få köpa sådana på apotek. I anledning därav erinrar jag om att under riksdagens behandling av frågan år 1910 det ingavs en inlaga av icke mindre än 66 praktiserande stockholmsläkare, däribland ett stort antal av våra främsta specialister på könssjukdomarnas och underlivssjukdomarnas område, vilka alla motsatte sig antagandet av den då föreslagna lagstiftningen och det med den motiveringen, att den skulle komma att lägga utomordentliga hinder i vägen för bibringandet av en allmännare insikt därom, att det är vars och ens skyldighet, som utsätter sig för risken av venerisk infektion, att för sin egen, för blivande hustrus och barns skull på det mest effektiva sätt skydda sig mot densamma. Dessa läkare gjorde nämligen på samma gång gällande, att vissa av dessa preventiva medel hade den största betydelse som skydd mot vissa veneriska sjukdomar. Om detta är en så allmänt utbredd uppfattning inom läkarkretsar, är det onekligen ett egendomligt steg lagstiftningen skulle taga, om den skulle säga, att dessa medels tillåtlighet skall göras beroende av huruvida en läkare i det enskilda fallet skulle anse det tillrådligt eller icke. En sak är nämligen, att den ena eller andra skulle gå till en läkare för att få ett recept på preventiva medel till apotek. Det har tydligen egentligen från deras sida, som föreslagit detta, tänkts på det fall, att det kunde uppstå fara för makans liv eller hälsa genom konception inom äktenskapet, men det har mindre tänkts på den praktiska synpunkten av skydd för venerisk smitta, som kunde komma i fråga. Men denna synpunkt skulle tydligen komma att i praktiken spela en stor roll och göra, att lagstiftningen finge ett mycket egendomligt drag över sig, då den befunne sig i motsättning mot en så allmän opinion från de fackbildades sida.

Om ytterligare inskränkning i försäljningen av preventiva medel m. m. (Forts.)

Jag har endast velat nämna detta i anledning av det inlägg, som nyss gjordes av den siste ärade talaren, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr von Mentzer: När detta ärende år 1910 var före, så förelåg, som känt är, även då en motion, som åsyftade, att försäljningen av dessa varor skulle förbjudas eller åtminstone inskränkas till att ske å apoteken och efter läkares föreskrift.

Som ett huvudskäl för en sådan lagstiftning åberopades då liksom nu det samhällsonda, som dessa preventivmedel utgöra. Utskottet bemötte år 1910 framställningen om försäljningsförbud med den motiveringen, att om antagandet av utskottets förslag skulle »visa sig ur stånd att verksamt hämma det samhällsonda, man här vill träffa, kan ju en av vunnen erfarenhet påkallad skärpning av lagstiftningen framdeles genomföras». Nu framhåller motionären, att det visat sig, att denna lagstiftning, som åstadkoms 1910, icke varit tillfredsställande, och utskottet vidgår självt, att dessa lagbestämmelser icke mäktat åstadkomma den begränsning, som avsågs med lagstiftningen. Men det oaktat säger nu utskottet, att det anser, att motionen icke bör föranleda någon åtgärd.

Om ytterligare inskränkning i försäljningen av preventiva medel m. m. (Forts.)

Vore man konsekvent mot 1910 års utskott och antagligen emot de skäl, som voro bärande för riksdagen år 1910, då man får antaga, att riksdagen godkände sitt dåvarande utskotts uttalande, hade man nu verkligen skäl att taga ett steg framåt, och det steg, som här påyrkas, är ju endast en skrivelse till Kungl. Maj:t i ärendet.

Jag vill särskilt påpeka, att motionären påvisar, huru denna affär utvecklats så, att den kommit att åtminstone på något eller några ställen få äga rum i smyg. Han säger, att det till och med förekommer, att dessa preventivmedel kunna köpas från automatiska apparater.

Det är väl alldeles påtagligt, att här förefinnes ett behov av att kraftiga åtgärder vidtagas. Jag behöver icke vidare utveckla de manande skäl, som motionären i sin motion framhållit från samhällssynpunkt, men det finns verkligen skäl till en skrivelse, och ömheten om dem, vilka såsom den siste ärade talaren nämnde, vilja hindra smittosamma sjukdomars utbredning, tror jag icke bör avhålla från inskränkningar i försäljningen av de preventiva medlen. Jag tror, att de preventiva medlen i stället bidraga till spridningen av dessa olycksbringande sjukdomar.

Herr talman! Jag kan icke annat än yrka avslag å utskottets framställning och bifall till motionen, d. v. s. att en skrivelse i ärendet måtte avlåtas till Kungl. Maj:t.

Herr talmannen tillkännagav att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 på aftonen.

Herr Ekman, Karl Johan: Herr talman, mina herrar! Om det verkligen förhåller sig så, att dessa medels uppgift skall vara att förekomma smitta, så ligger det så mycket närmare till hands, att man ordnar saken så, att medlen endast få användas efter läkares föreskrift. Jag kan icke förstå, att den nämnda omständigheten är något skäl att icke bifalla motionen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter jämlikt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu ifrågavarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle avslå utskottets hemställan och bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr statsrådet *Stenberg* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 262, med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen;

nr 282, angående anvisande av medel till åtgärder i prisreglerande syfte;

nr 283, angående anvisande av medel för beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor;

nr 284, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 18 juni 1915 om förekommande av överdriven avverkning å ungskog inom de delar av Västerbottens och Norrbottens län, som ej höra till lappmarken;

nr 285, med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen;

nr 286, med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen;

nr 287, angående pensioner åt kördrängen A. Jönsson och trädgårdsarbetaren G. V. Hartman;

nr 288, angående pension åt stallbetjänten vid Flyinge hingstdepå H. Månsson Lundberg;

nr 289, angående pension åt extra kronojägaren Sven Sjöström;

nr 290, angående pension åt t. f. domänintendenten M. F. Rodhes änka Alfhilda Beata Rodhe, född von Mentzer; samt

nr 293, om beredande av ökat sovplatsutrymme vid statens uppfostringsanstalt å Bona.

Om förhindrande av skyltning med sedlighetssårande bilder.

Föredrogs ånyo lagutskottets utlåtande nr 37, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående sådan skärpning av 18 kap. 13 § strafflagen, att skyltning med för tukt och sedlighet sårande bilder må kunna förhindras.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 248, hade herr *Welin* hemställt, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes utarbeta och för riskdagen framlägga förslag till sådan skärpning av den uti § 13 kap. 18 mom. 1 strafflagen angiva bestämmelse, att den skyltning av för tukt och sedlighet sårande bilder, som faktiskt ägde rum, skulle kunna förhindras.

Utskottet hade i nu föreliggande utlåtande på angivna grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr von Mentzer: Även för denna motion liksom för den nyss behandlade synes mig motionären verkligen ha föreburit goda skäl. Utskottet har emellertid icke ansett sig böra taga hänsyn till dem, utan menar, att det här endast är fråga om en brist i tillämpningen av gällande lag, och att det därför icke är något, som man skall taga hänsyn till, då det gäller lagstiftningen.

Så säger utskottet vidare, att dessa bilder, som här äro i fråga och vilkas utställande för allmänheten denna lagstiftning gäller, ju kunna vara konstverk, och att man ju icke kan förbjuda sådana. Man kan icke, menar utskottet, företaga någon sovring av bilderna. Ja, det skall jag något tala om sedan, men vad som är alldeles säkert, är, att man kan företaga en sovring av förevisningsställena. Skall det ändtligen vara så, att konstverk nödvändigt skola tillhandahållas i salubodarna? Denna försäljning kan ju mycket väl

Om förhindrande av skyltning med sedlighetssårande bilder. (Forts.)

i sådant fall inskränkas till verkliga lokaler för konsthandel. I verkligheten förekommer denna försäljning nu i stor skala i cigarrbutiker på bakgator och sådana platser, där folk har tillfälle att frossa på ett otillbörligt sätt i åsynen av dessa bilder.

Så är det vidare icke så alldeles säkert, att man icke också skulle kunna vidtaga någon sovring i fråga om bilderna. Här vill jag göra en jämförelse, som synes mig ligga mycket nära till hands. Vi ha för biografförevisningar en särskild biografbyrå, som har att bestämma, vad som får förekomma vid sådana. Jag är övertygad om att biografbyråerna äro nog så verksamma och välgörande emot sådant, som man på detta område vill lämna absolut fritt.

Om man sålunda vill ingripa på de sätt, som jag antytt, och även på andra, så kan säkert mycket göras för att förekomma det onda, som det här är tal om. Detta onda är av en mycket stor och ödesdiger betydelse. Det är en eld, som förstör otaliga unga människors hela tillvaro, och denna fråga är för vårt lands säkerhet och för vårt folks sedlighet mycket betydelsefull.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till det av motionären gjorda yrkandet.

Herr Dahl: Jag skall endast be att med några ord få bemöta den föregående ärade talaren.

Utskottet har erinrat om att det förefaller, som om motionären delvis stött sitt yrkande om straffskärpning på den förutsättningen, att nu gällande lagbestämmelser icke handhavas med tillbörlig effektivitet, och häremot har lagutskottet anmärkt, att korrektivet då synes vara att söka i en mera kraftig tillämpning av det redan nu befintliga straffskyddet. För min del tror jag också, att det egentligen är den väg, på vilken man skall vinna någonting, om det nuvarande tillståndet verkligen befinnes vara så oroväckande, som motionären och den föregående talaren velat göra gällande.

Vad beträffar de övriga utvägar, som av motionären knappast ens antytts, men som av den föregående talaren nu något påpekats, så förefaller det mig, som om de näppeligen skulle kunna leda till målet. Hur man skall kunna utvälja vissa affärslokaler, som skola vara berättigade att tillhandahålla bilder, vilka utan att de äro straffbara, dock borde anses för allmän handel mindre lämpade och låta denna salurörelse vara beroende på ett slags koncessionssystem, det har jag svårt att fatta. Det förefaller mig, som om det vore att gå alltför mycket i detalj, om man skulle klavbinda även denna, som jag förmodar, ur ekonomisk synpunkt visserligen icke så betydelsefulla länk av den enskilda verksamheten. Att till dessa områden utsträcka den granskningsbefogenhet, som nu är gällande för biografföreställningar, tror jag ävenledes vore att tillgripa en alldeles för stor apparat.

Det erfordras, tror jag, en fylligare och mer övertygande utredning för att visa, att här föreligger en så allvarsam fara, som man vill göra gällande. Jag har åtminstone icke kunnat av vad

jag inhämtat få den uppfattningen, att det föreligger skäl till ytterligare statsingripande.

Om förhindrande av skyltning med sedlighetssårande bilder. (Forts.)

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes jämlikt förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo lagutskottets utlåtanden:

nr 38, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om omarbetning av gällande bestämmelser angående nybyggnadsskyldighet vid ecklesiastika löneboställen;

nr 39, i anledning av väckt motion om ändring av 64 § i ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till kronoombud vid vissa ecklesiastika boställssyner; och

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 § i lagen om kyrkofond den 9 december 1910.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om straffbestämmelser mot kupering av hästar m. m.

Föredrogs ånyo lagutskottets utlåtande nr 42, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående införande av sådan bestämmelse i strafflagen, att kupering av hästar betraktas som straffbart djurplågeri.

I anledning av ifrågavarande, inom andra kammaren av herr *Welin* väckta motion, nr 246, som hänvisats till lagutskottet, hade utskottet i förevarande utlåtande hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbeta förslag till sådan ändring i strafflagen, varigenom begreppet straffbart djurplågeri utvidgades att omfatta även andra fall av djurplågeri än sådana, som ådagalade »uppenbar grymhet».

Reservation hade anförts av greve *Spens,* vilken likväl ej däri angivit sin mening:

Greve Spens: Emot utskottets hemställan i detta ärende har jag antecknat reservation, och jag skall i största korthet be att få angiva skälen därför.

I likhet med utskottet är jag visserligen ingen vän av kupering av hästar, och då jag vid behandlingen i utskottet av motionen dock satte mig emot densamma, var det huvudsakligen av det skälet, att

Om straffbestämmelser mot kupering av hästar m. m. (Forts.)

ärendet enligt min mening var väl obetydligt för att riksdagen skulle skriva till Kungl. Maj:t därom, allra helst som det numera icke längre är så brukligt att kupera hästar, sedan, på sätt i motionen angives, remonter med kuperade svansar ej vidare inköpas samt i arméns tjänstgöringsreglemente intagits en bestämmelse mot kupering av tjänstehästar. Domstolarna hava ock i senare tid i allmänhet dömt till straff för djurplågeri, då kupering verkställts.

Utskottets utlåtande har emellertid avfattats så, att det kommer att innehålla en framställning till Kungl. Maj:t om precis samma utvidgning av hela djurplågeriparagrafen i strafflagen, som första kammaren vid 1913 och 1914 års riksdagar med stor pluralitet avslagit. Utskottet föreslår således »i anslutning till vad utskottet förordat vid 1913 års riksdag», då förslaget om utvidgningen hade pluralitet inom lagutskottet — i motsats till år 1914, då lagutskottets flertal avstyrkte en sådan ändring, som utskottet nu föreslår — att riksdagen måtte »i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbeta förslag till sådan ändring i strafflagen, varigenom begreppet straffbart djurplågeri utvidgas att omfatta även andra fall av djurplågeri än sådana, som ådagalägga 'uppenbar grymhet'».

Detta är ordagrant samma förslag, som gjordes av lagutskottet år 1913 och i en reservation år 1914 samt bägge gångerna avslogs här i kammaren. Hela den gamla frågan om utvidgning av begreppet straffbart djurplågeri, som varit uppe så många gånger här i kammaren även före år 1913, är således nu åter före. Det är således även nu fråga om straff för plågande av djur vid vivisektion, slakt, fiske m. m.

I likhet med första kammarens åsikt åren 1913 och 1914 och den åsikt, som jag inom lagutskottet uttalade vid dessa bägge tillfällen, anser jag, att man bör överlämna hela denna svårlösta och ömtåliga fråga åt den pågående revisionen av strafflagen. Härför finnes så mycket mera skäl, som domstolarna i senare tider följt den mildrade rättsuppfattningen i detta hänseende och nu ådöma straff för djurplågeri i många fall, då de tidigare skulle har frikänt den tilltalade. Även kupering av hästar har, såsom motionen utvisar, belagts med straff av domstolarna. Endast i ett fall har motionären visat ett frikännande utslag.

Myndigheterna äro för övrigt alldeles översvämmade av lagförslag, som äro bra mycket viktigare än det nu föreliggande, och jag tillåter mig, herr talman, att yrka avslag på såväl motionen som utskottets hemställan.

Herr Dahl: Den föregående ärade talaren åberopade, såvitt jag fattade hans tankegång rätt, såsom huvudskäl för ett avslag, att denna kammare vid såväl 1913 som 1914 års riksdagar avvisat förslag av enahanda innebörd som det förevarande. För min del får jag bekänna, att jag tillhörde såväl lagutskottets majoritet som kammarens majoritet år 1914, men icke desto mindre har jag nu funnit mig böra ansluta mig till den motsatta uppfattnin-

Om straffbestämmelser mot kupering av hästar m. m. (Forts.)

gen, och anledningen härtill har jag given uti den motivering, som finnes uti 1914 års utskottsutlåtande, däri det säges, att »lagtillämpningen har följt med den utveckling, som rättsuppfattningen undergått i riktning mot allt strängare krav på god omvårdnad och mildhet vid behandling av djuren». Jag hade nämligen då, och jag har delvis ännu den uppfattningen, att så verkligen vore förhållandet, men här har nu ådagalagts, att i fråga om detta alldeles särskilda förfarande, kupering av hästsvansar, olika meningar gjort sig gällande, huruvida detta förfarande vore att hänföra till djurplågeri eller inte, då åtal för dylikt förfarande haft en friande utgång. Då jag för min del anser alldeles otvetydigt, att ett dylikt förfarande är djurplågeri, måste jag säga mig, att det är icke så klart längre, att lagtillämpningen följer med rättsuppfattningen, och därför anser jag också, att det bör ges åt lagavfattningen en sådan utsträckt räckvidd, att det blir alldeles klart, att detta förfarande betecknas såsom straffbart.

Nu vet jag mycket väl, att åtskilliga ledamöter i denna kammare i detta speciella fall ha en mot min motsatt uppfattning, men jag kan till stöd för min mening åberopa den nästan enhälliga uppfattning, som gjort sig gällande hos de sakkunniga. Om herrarna hava tillfälle att närmare se på utskottsutlåtandet, så finna herrarna bekräftelse på denna min erinran. Här föreligga uttalanden från Sydvästra Sveriges veterinärförening, från Östergötlands veterinärförening, från Svenska veterinärläkareföreningen och från lärarekollegiet vid veterinärhögskolan, alla av samma innebörd, att kupering av hästsvansar bör utdömas. Och militieombudsmannen har i skrivelse förlidet år uttalat, att kupering, då särskilt skäl ej för densamma föreligger, anses kunna föranleda ansvar för uppenbar grymhet i behandling av djur.

Då jag sålunda har den nu angivna uppfattningen, och ehuruväl jag visserligen med greve Spens kan medge, att detta icke är någon så synnerligen stor fråga, har jag ansett, att då frågan kommit upp, man har svårt att visa den från sig. Att gå på ett direkt yrkande, avseende att detta särskilda förfarande skulle särskilt för sig upptagas såsom straffbart, kan icke vara rimligt, utan då har jag ansett det vara riktigare att begära en sådan ändring i strafflagen, att begreppet straffbart djurplågeri utvidgas att omfatta även andra fall av djurplågeri än sådana, som ådagalägga »uppenbar grymhet».

I olikhet med greve Spens kan jag icke finna det vara skäl att stoppa undan denna lilla och som jag tror tämligen lätt åstadkomna reform i den där stora säcken, som skall rymma den något 10-tal år framåt möjligen blivande strafflagsreformen, utan denna lilla reform bör väl med litet god vilja kunna åstadkommas nu med detsamma.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ericsson, Aaby: Som herrarna finna, föreligger

Om straffbestämmelser mot kupering av hästar m. m. (Forts.)

det här en fråga om att taga bort de två sista svanskotorna på hästar, men då jag läste utskottets betänkande, blev jag verkligen litet tveksam, om icke utskottet förväxlat denna operation med en annan, som förekommer inom husdjurens område, ty det står här: »Kuperingen måste genom det ingrepp, som därvid göres å en *vital* del av djurets kropp» o. s. v. Detta gjorde, att jag blev litet oviss, men så tänkte jag, att jag kanske icke hade en riktig uppfattning om ordet »vital». Då roade jag mig med att slå upp det i Nordisk familjebok, och där fann jag, att *vital* betyder: »livs-; som hör till eller kännetecknar livet; som tjänar till livets bevarande; som är orsak till livet» o. s. v. Jag tror därför, att lagutskottet antingen icke riktigt förstått, vad det skrivit, icke vetat att rätt använda det utländska ordet, eller också missuppfattat själva saken.

Jag ber för min del att få säga, att jag tycker, att när kammaren och flera lagutskott — även 1912 års utskott ställde sig på avslag — upprepade gånger avslagit detta och när det här icke gäller hästars kupering, ty därom säger lagutskottet, att sådan redan är straffbar, utan en helt annan fråga, nämligen frågan om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om »förslag till sådan ändring i strafflagen, varigenom begreppet straffbart djurplågeri utvidgas» etc., varvid således utskottet gått helt och hållet utanför motionens ram, jag icke kan finna det vara skäl, att vi bifalla detta, så mycket mindre som skrivelsen icke komme att röra vad motionen avser, utan helt andra saker. Jag vill endast påminna om sådana åtgärder, som förekomma i lantbruket, såsom exempelvis märkning av kalvar eller märkning och numrering av svin genom klippning i öronen. Och skola vi gå längre, så torde det kunna ifrågasättas, om icke hela vivisektionsfrågan faller inom ramen för den av lagutskottet föreslagna skrivelsen.

Under sådana omständigheter ber jag att få yrka avslag å såväl motionen som utskottets hemställan.

Herr Dahl: Vad beträffar den siste ärade talarens anmärkningar mot utskottets motivering, torde det ju föreligga en lapsus, som är förklarlig nog, då utskottet under mycken brådska haft att justera en mångfald av utlåtanden. Denna lapsus har i allt fall tjänat något ändamål, då den berett den ärade talaren tillfälle att säga en del lustigheter, som jag vet bereder honom mycket stort nöje.

Beträffande däremot den sakliga erinringen vill jag säga, att jag tror, att den ärade talaren missuppfattat utskottet. Det säges ingalunda, att kuperingen är straffbar. Utskottet anser, att den borde vara det, men konstaterar, att olika meningar gjort sig gällande hos domstolarna. Och det är just för att få överensstämmelse mellan rättsuppfattningen, som anser, att kuperingen bör vara straffbar, och lagtillämpningen, som tvekar, huruvida den kan inrymmas under lagparagrafen i dess nuvarande lydelse, som vi begärt denna jämkning i paragrafens avfattning. Då herr Aaby Ericsson uttalat farhågor för att genom den av utskottet påyrkade

Om straffbestämmelser mot kupering av hästar m. m. (Forts.)

utsträckningen av straffbarhet för djurplågeri man också skulle komma att därunder inrymma sådana förfaranden som märkning av fäkreatur eller svin och en del andra ingrepp på dylika djur, vill jag säga, att det här förutsättes, att sådana ingrepp i djurens integritet, som ha ett praktiskt ändamål, naturligtvis skola vara tillåtna. Men därom äro vi alla ense, att kuperingen endast är utslag av ett mod eller en nyck. Detta är den väsentliga skillnaden mellan kuperingen och de åtgöranden, som herr Aaby Ericsson talade om.

Friherre Silfverschiöld: Herr greve och talman, mina herrar! För min del ställer jag mig helt och hållet på greve Spens sida, och det synes mig ganska egendomligt, att när första kammaren så nyligen avslagit det här förslaget, det i år skall bifallas, därför att utskottet denna gång föreslagit, att vi blott skola avlåta en skrivelse. Om vi nu göra det, få vi helt säkert om ett eller annat år svar från Kungl. Maj:t, och då kommer Kungl. Maj:t med förslag till lagändring i överensstämmelse med klämmen i utskottets förslag. Jag för min del tror i likhet med herr Aaby Ericsson, att om ett så strängt lagförslag skulle bli antaget, litet var bland svenska folket och särskilt vi jordbrukare skulle kunna bli utsatta för trakasserier. Här framhölls av herr Aaby Ericsson en del exempel, som jag tror nog kunde vara något att tänka på. Åskådningarna kunna ju variera vid olika tider. Det kan sättas i gång en kraftig agitation mot det ena eller andra förfarandet, och så bliva djurägare genast utsatta för trakasserier och obehag. Vi kunna tänka på fiske och jakt. Det ligger nära tillhands. Beträffande fisket anser jag för min del, att detta är djurplågeri, när man t. ex. fiskar med levande agn. Beträffande jakt kan det komma en agitation i gång mot exempelvis stövarjakten. Man måste ifråga om sådan på sätt och vis erkänna, att om man jagar de ädla råddjuren med skarpsprungna hundar, det är ett slags djurplågeri.

Nu vill man emellertid beträffande detta speciella fall, kuperingen av hästar, komma åt detta förfarande genom en strängare lagbestämmelse. Men utskottet säger ju självt, att kupering sällan förekommer nu för tiden och detta har utskottet mycket rätt i. Ty kuperingen är en modesak, och särskilt när det gäller den ädla hästen, begagnas numera kupering mindre ofta. Staten har härvidlag gått i täten på det sätt, att det föreskrivits, att de remonter, som inköpas av staten, ej få vara kuperade. Det är också olika åsikter om huru kuperingen skall rubriceras. Jag telefonerade i går till en auktoritet på detta område, och han sade mig, att han ansåg, att den icke vore djurplågeri, men han gick in på vad som här förekommer i motionen, att om en häst, som kuperats, släppes ut på bete, det kan bliva ett slags djurplågeri. Men det inträffar sällan, att kuperade hästar släppas ut på bete.

Nu vill jag emellertid framhålla, mina herrar, att det verkligen finnes ett rent praktiskt skäl att tillåta kupering av vissa hästar, nämligen i fråga om avelsdjur av det kallblodiga slaget och

Om straffbestämmelser mot kupering av hästar m. m. (Forts.)

särskilt hingstar. Det är nu så, att vi i vårt land glädjande nog kommit så långt särskilt på den kallblodiga avelns, ardenneravelns, område, att de personer, som äro intresserade av denna avel, hoppas på att vi så småningom skola kunna exportera hästar från vårt land till våra grannländer, särskilt till Ryssland. När vi skola försöka få i gång en sådan export, komma vi ju helt naturligt i konkurrens med ardennerhästens hemland, och det vill jag säga er, mina herrar, att man i Belgien kuperar varenda ardennerhäst redan såsom föl. Det tillhör den rasen, att det skall vara en kort svans. Nu säges det, att detta är en modesak. Ja, det har jag redan framhållit, men vi kunna icke ge oss till att lagstifta mot alla mod. Jag vill även tillägga, att dessa avelsdjur, särskilt avelshingstarna, som jag omnämnde, icke släppas på bete, utan äro uppställda i sina stall och således icke bliva utsatta för de obehag, som man vill påstå vara förenade med betesgången.

Det synes mig därför egendomligt att man för detta speciella fall, kupering av hästsvansar, som nu för tiden mindre ofta förekommer, och vilken operation näppeligen kan rubriceras under djurplågeri, vill föreslå en sådan skärpning av djurplågeriparagrafen i sin helhet, som utskottets förslag går ut på.

Herr greve ach talman! Jag ber att få yrka avslag på utskottets förslag.

Herr Hammarskjöld: Herr talman, mina herrar! Det är mycket länge sedan jag fick alldeles klart för mig, att kupering av hästar vore något, som man borde motarbeta. Det är icke nog med, att själva operationen är mycket plågsam — det vitsordas från de mest kompetenta håll — utan en ytterst allvarsam följd därav är, såsom vi veta, att djuret sedan är oförmöget att kunna begagna svansen till att skydda sig mot insekter; och hur sådana kunna plåga hästar under den varma årstiden, det har väl var och en varit vittne till. De behöva icke ens vara utsläppta på bete för att anfallas av insekter. Det kan ske i själva stallet. Är då svansen kuperad, kan djuret icke använda den till det ändamål, som det har fått den till. Slutligen får jag för min del säga — men det kan vara en smaksak — att jag tycker, att en häst med kuperad svans är ful. Det är något stelt och alls icke naturligt eller vackert hos den.

Här har invänts åtskilligt mot detta. Den siste talaren menade, att om det här bleve lag, jordbrukarna skulle bli utsatta för trakasserier och obehag. Låt bli att kupera hästarnas svansar, så slippa herrar jordbrukare de trakasserierna! Jag kan icke anse det vara något skäl.

Herr Aaby Ericsson jämförde kuperingen med att märka kalvar, svin och andra djur. Den märkningen sker i öronen och är så gott som fullkomligt smärtfri. Det är åtminstone en minimal smärta, som då tillfogas djuret, så att den jämförelsen är oduglig.

Vidare yttrades av friherre Silfverschiöld, att kupering av hästar förekommer så sällan. Men det förekommer likväl sådan, och

Om straffbestämmelser mot kupering av hästar m. m. (Forts.)

jag tycker, att särskilt här i Stockholm det är mycket ofta man ser hästar med kuperade svansar. Jag pinas alltid av att se dem, ty jag tycker, att detta mod är mycket fult.

Ytterligare ett skäl, som anförts, är, att ett förbud mot kupering skulle verka skadligt i konkurrensen med försäljning ifrån ardennerrasens hemland Belgien, därför att hingstarna där redan såsom föl få svansarna kuperade. Den invändningen kan jag icke fästa avseende vid. Jag tror, att denna kupering så småningom kommer att gå mer och mer tillbaka även i andra länder — åtminstone vill jag hoppas, att den gör det; och att vi av den orsaken, att vi skulle få svårt att försälja ardennerhingstar till Ryssland, skulle låta bli att avskaffa ett så fult bruk, som jag anser detta vara, det kan jag icke förstå.

Herr talman! Jag ber att få yrka livligt bifall till utskottets förslag.

Herr Alexanderson: Det skrivelseförslag, som lagutskottet förelagt kammaren, går ju icke direkt ut på att det skulle lagstiftas mot just denna kupering av hästar, utan på att man över huvud taget skulle använda ett något annat uttryckssätt för att beteckna vad som är straffbart djurplågeri. Vid föregående tillfällen, då jag inom lagutskottet haft tillfälle att deltaga i liknande ärendens behandling, har jag för min del ställt mig på avslagsståndpunkten, och det egentligen av två skäl. Det ena är, att man icke kunnat angiva något lämpligare uttryck än det nuvarande, som är förenat med vissa bristfälligheter, och det andra är, att frågan i själva verket är minimalt liten, av det skäl att vad som i ett visst land betecknas och bestraffas såsom djurplågeri jämförelsevis litet beror på huru själva lagtexten är formulerad, utan fastmer på den allmänt gällande åskådningen inom landet i det hänseendet. Ingenting kan vara mera belysande, än att den strängaste djurplågerilagstiftningen i Europa är att finna i Italien, och att likväl ingenstädes utom möjligen i ett par sydeuropeiska länder, ett så upprörande djurplågeri förekommer som där, ett djurplågeri, som under inga förhållanden skulle tolereras hos oss. Det är sålunda mera en fråga om folkuppfattningen än en fråga, som kan avgöras genom att formulera lagtexten si eller så. Men å andra sidan måste jag säga mig, att denna fråga icke kommer till ro. Den har varit inför riksdagen gång på gång, och det är så många, som äro så varmt intresserade av den, att man åtminstone skall försöka, huruvida man icke kan omforma den nuvarande avfattningen av lagen något annorlunda, så att en del fall ovillkorligen komma under den, som flera domstolar icke anse sig kunna bestraffa, ehuru de ogilla dem.

Jag tror icke, att man behöver befara, att om riksdagen avlåter en skrivelse av denna art, Kungl. Maj:t icke skulle beakta frågan även från de synpunkter, som herrar Aaby Ericsson och friherre Silfverschiöld gjort gällande, och riksdagen har ju tillfälle att se på det slutligt utarbetade lagförslaget och bedöma, om den vill ta det eller icke. Men det är uppenbart, att vi bokstavligen icke få någon

Om straffbestämmelser mot kupering av hästar m. m. (Forts.)

frid för denna fråga, innan vi hos Kungl. Maj:t begärt, att han skall ta den om hand. Och den omständigheten, att första kammaren förut ställt sig avvisande härutinnan, kan icke gärna utgöra något avgörande skäl att inte bifalla förevarande hemställan, vid det förhållandet att första kammaren på grund av sin ställning inom författningslivet är nödsakad att gång på gång avslå reformkrav, som slutligen befinnas förtjäna mera beaktande och bliva bifallna. Första kammaren skulle därför nu genom ett bifall icke förfara mera inkonsekvent än i många andra fall.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Nylander: Herr talman, mina herrar! Det var med sann tillfredsställelse jag vid innevarande riksdag erfor, att denna fråga i en motion blivit bragt på tal, och att förslag framkommit för stävjande av det ofog, som synes mig ligga i åtgärden att kupera hästarnas svansar. Städse har det väckts förstämning hos mig, då jag sett, hur förståndigt folk kunnat taga sig före att våldföra sig på dessa ädla djur genom att hugga av svansstången på dem och därigenom icke blott förorsaka djuren lidande utan också i avsevärd mån förstöra deras utseende. Talet om att detta är en modesak, att hästarna därigenom bli vackrare eller att hästarna därigenom skulle betinga högre pris, synes mig vara ogrundat och icke förtjäna något som helst avseende.

Nu är jag icke i tillfälle att bedöma, huruvida den av utskottet föreslagna skrivelsen är den lämpligaste, men det synes mig uppenbart, att åtgärder till förhindrande av ifrågavarande djurplågeri äro av behovet påkallade. Motionären har ock anfört synnerligen goda skäl för en lagstiftning i ämnet. På grund av vad som sålunda anförts, ber jag, herr greve och talman, att såsom frågan nu ligger, få yrka bifall till utskottets förslag.

Friherre Silfverschiöld: Blott ett par ord mina herrar i anledning av herr Hammarskjölds inlägg!

Han yttrade, att han ansåg det fult med kuperade svansar, och därpå svarar jag, att i den delen kan man ha olika smak, så att det är icke mycket att disputera om. Han uttalade också den förhoppningen, att det skulle bli omodärnt att hava hästar med sådana svansar, och den förhoppningen vill även jag skriva under. Och det har ju även för varje år blivit mer och mer omodärnt. Men vi tillhöra ett litet land, och det är svårt för oss att även i sådana saker som modesaker gå i täten.

Dessutom yttrade herr Hammarskjöld: ja, ni jordbrukare behöva icke vara rädda för trakasserier; låt bli att kupera edra hästar! Jag vill emellertid framhålla, att vi jordbrukare ytterst sällan kupera våra hästar. Arbetshästar händer det aldrig, att vi kupera, utan det är blott avelsdjur någon gång. Förbudet mot kupering fruktar jag icke så mycket, men en sträng lag i överensstämmelse med utskottets kläm tror jag skulle bli till stort obehag.

Nu nämndes även här den detaljen, att det är så synd om hästar-

na då de få dessa korta svansar, ty i stallet kunna de då icke försvara sig mot flugor. Däremot invänder jag, att man kan låta även en kuperad svans växa ut, och det finns personer, s. k. auktoriteter, som anse, att en häst med sådan svans även kan försvara sig mot flugor. Man har också sett folk, som klipper svansen på hästarna mycket kort utan att kupera den, och då kommer ju hästen i samma situation.

Vad sedan herr Nylanders yttrande angår, så tycker jag, att det var nästan väl hårda ord han använde, då han sade, att man genom kupering våldförde sig mot hästarna o. s. v. Han har fått den uppfattningen, att det är absolut djurplågeri att utföra denna operation. Jag har sett denna operation göras många gånger, och jag anser ej att man kan rubricera den skickligt utförd som absolut djurplågeri.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Greve Lagerbjelke: Jag kan icke finna annat, än att den motivering, som anförts till förmån för utskottets hemställan av herrar Dahl, Hammarskjöld och Nylander, klart och tydligt går ut på bifall till *motionen* och icke på bifall till utskottets hemställan, vilket ju är något helt annat.

Jag vill nu till vad greve Spens erinrade om att 1913 och 1914 års riksdagar avslagit denna hemställan tillägga, att även 1912 års riksdag avslog precis samma hemställan. De skäl, som förut kommit denna kammare att avslå denna hemställan, kvarstå efter min uppfattning fortfarande i all sin kraft och äro påtagligen än kraftigare gällande nu med hänsyn till det skäl, som anförts, att denna fråga i hela sin vidd vid en blivande strafflagrevision kommer att tagas upp. Det skälet lär väl gälla ännu mera nu, då denna revision sedan år 1912 kommit åtskilligt närmare målet.

Jag måste också framhålla, att nog synes väl utskottets motivering för dess hemställan vara väl knapphändig. Utskottet yttrar nämligen: »I anslutning till vad utskottet förordat vid förstnämnda» — 1913 års — »riksdag, får utskottet på anförda skäl även nu hemställa» etc. Men jag vill fråga: hur många av de närvarande är det, som verkligen gått till 1913 års lagutskotts betänkande och studerat denna fråga? Intet enda av de skäl, som då voro avgörande, förekomma här.

Jag tillåter mig, herr greve och talman, att yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till reservantens.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle avslå såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Om straffbestämmelser mot kupering av hästar m.m. (Forts.)

Den, som avslår såväl vad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 42 som den i ämnet väckta motionen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 37;
Nej — 77.

Vid ånyo skedd föredragning av lagutskottets utlåtanden

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändringar i och tillägg till lagen den 28 maj 1886 angående eftersökande och bearbetande av stenkolsfyndigheter,

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 52 och 104 §§ i stadgan den 9 november 1866 om skiftesverket i riket m. m., samt

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskild bestämmelse att tillsvidare gälla i fråga om skydd för vissa främmande patent,

bifölls vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Om bosättningsbidrag av statsmedel åt personer, som ämna ingå äktenskap.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 13, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning, huruvida och under vilka villkor statsbidrag skall kunna lämnas som hjälp till bosättning åt personer, vilka ämna ingå äktenskap.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 55, hade herr *von Koch* hemställt, att riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning, huruvida och under vilka villkor statsbidrag skulle kunna lämnas som hjälp till bosättning åt personer, vilka ämnade ingå äktenskap.

Utskottet hade i förevarande utlåtande på anförda grunder hemställt, att ifrågavarande motion icke måtte föranleda till någon första kammarens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *von Koch* utan antydd åsikt.

Herr von Koch: Det i denna motion framförda förslag om bosättningshjälp från statens sida till personer, som ämna ingå äktenskap, avsåg att tjäna som ett verksamt medel för att främja äk-

Om bosättningsbidrag av statsmedel åt personer, som ämna ingå äktenskap. (Forts.)

tenskapsbildningen i vårt land. Det är väl en uppfattning, som alla kunna enas om, att vad som kan göras för att tjäna detta syfte också bör göras, ty Sverige intager nu i detta hänseende en ställning, som är ofördelaktigare än något annat lands i Europa med undantag för Frankrike och Irland. Det har helt naturligt icke varit motionärens tanke, att detta förslag är det enda medel, som skulle kunna tjäna samma syfte, men jag har ansett det vara något, som utan större svårigheter kunde av staten genomföras. Emellertid befanns vid den utredning av frågan, som företogs — särskilt har detta framhållits i socialstyrelsens vidlyftiga och intressanta utlåtande i ämnet — att det kanske vore lämpligast att genomföra denna åtgärd *i första hand* för landsbygdens befolkning, emedan äktenskapsfrekvensen där är betydligt lägre än vad beträffar städernas befolkning.

Tanken skulle enligt socialstyrelsens åsikt i praktiken kunna genomföras på ett enkelt sätt genom att den förbundes med egnahemslånerörelsen på sådant sätt, att de, som ämnade gifta sig och samtidigt stode i begrepp att mottaga ett eget hem, skulle förutom lån erhålla ett bidrag till bosättning eller inventarier, vilket bidrag socialstyrelsen tänkt sig icke borde understiga 300 kronor. Möjligt är ju, att det är lämpligt att på detta sätt till en början begränsa den föreslagna åtgärden, på sätt socialstyrelsen föreslagit, och i så fall borde förslaget upptagas till prövning i sammanhang med den väntade kungl. propositionen om egnahemsrörelsens utveckling. Emellertid skulle det också kunna tänkas vara fördelaktigare, om denna fråga upptoges till prövning i samband med åtskilliga andra åtgärder, som kunde vara ägnade att tjäna samma syfte, nämligen befrämjandet av äktenskapsbildningen i vårt land.

Som herrarna torde finna, ställer sig utskottet särdeles sympatiskt till tanken, att hela denna stora fråga nu blir föremål för en utredning, och jag är utskottet tacksam för dess förstående ställning till frågan. Utskottet har särskilt pekat på det utlåtande, som socialstyrelsen avgivit och som innehåller åtskilliga beaktansvärda uppslag i samma syfte. Utskottet har visserligen icke stått främmande för tanken, att man eventuellt skulle kunna vidga motionens ram och redan nu få till stånd ett beslut av riksdagen i frågan, men utskottet har av konstitutionella synpunkter icke ansett det vara genomförbart att nu utvidga motionens ram på det nämnda sättet. I stället har utskottet antytt, att socialstyrelsen, som redan ägnat denna fråga uppmärksamhet, borde antingen själv taga initiativ till densammas utredning eller också hos Kungl. Maj:t begära bemyndigande till åtgärder i denna riktning. För min del vill jag uttala den livligaste önskan, att på detta sätt eller eventuellt genom regeringens initiativ denna för vårt land så oerhört betydelsefulla fråga snarast möjligt måtte upptagas till en omsorgsfull prövning och få en tillfredsställande lösning.

Jag har nu velat uttala detta och har, herr talman, intet yrkande.

Om bosättningsbidrag av statsmedel åt personer, som ämna ingå äktenskap. (Forts.)

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 6, angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet.

Punkterna 1 och 2.

Lades till handlingarna.

Punkterna 3—7.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkterna 9—24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 25.

Lades till handlingarna.

Punkterna 26 och 27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28.

Lades till handlingarna.

Punkterna 29—34.

Vad utskottet hemställt bifölls

Punkten 35.

Lades till handlingarna.

Punkterna 36—53.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 54—57.

Lades till handlingarna.

Punkten 58.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 59 och 60.

Lades till handlingarna.

Punkterna 61—71.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 72.

Om tvångsinternering av vissa alkoholister.

I denna punkt hade utskottet, med föranledande av en inom första kammaren av herrar *A. Petrén* och *G. H. von Koch* väckt motion, nr 80, på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning i fråga om lämpliga åtgärder för beredande av möjlighet till tvångsinternering av alkoholister av båda könen, behäftade med smittosam sjukdom, samt till särskild vård av oförbätterliga kvinnliga alkoholister ävensom till riksdagen inkomma med de förslag i ärendet, vartill utredningen kunde giva anledning.

Herr Petrén: Herr talman, mina herrar! I den av herr von Koch och mig väckta motion, som den nu föredragna punkten berör, äro tvenne önskemål framställda, nämligen dels att något borde göras för att möjliggöra tvångsinternerande av smittosamt sjuka alkoholister, och dels att det borde tagas i övervägande, huruvida det icke skulle anordnas särskilda anstalter för oförbätterliga alkoholister.

Av dessa två önskemål har utskottet behjärtat det förstnämnda, men jag kan dock icke underlåta att något beröra utskottets motivering på denna punkt. Utskottet säger nämligen: »Motionärerna hava föreslagit anordnande av en särskild anstalt för upptagande av dessa alkoholister, men håller utskottet före, att en undersökning dock först borde vidtagas, om icke å Venngarn skulle kunna anordnas en särskild avdelning för alkoholister av dylikt slag.» Härtill är emellertid att märka, att vi i vår motion också berört det sistnämnda alternativet, i det vi däri nämnt, att staten själv borde vidtaga åtgärder för omhändertagande av smittosamt sjuka alkoholister *vare sig* genom anordnandet av en särskild avdelning å Venngarn *eller* — må vara — kanske än bättre genom skapandet av en ny sjukvårdsanstalt för ändamålet.

Beträffande oförbätterliga alkoholister har statsutskottet också

Om tvångsinternering av vissa alkoholister. (Forts.)

behjärtat vår framställning i vad den rör de kvinnliga alkoholisterna, för vilka det ju icke finnes någon statsanstalt. Men just med hänsyn till att vi hava en statsanstalt för manliga alkoholister har utskottet uttalat sig mot tanken på anordnandet av en särskild anstalt för oförbätterliga manliga alkoholister. Jag skall här icke göra något yrkande, men jag kan likväl icke underlåta att närmare granska den motivering, som utskottet anfört för sitt avstyrkande på denna punkt. Utskottet säger nämligen: »Då 1914 års senare riksdag medgav, att Venngarns kungsgård finge upplåtas till anordnande av en statens vårdanstalt för alkoholister samt beviljade medel för anstaltens upprättande och drift, förutsattes, att Venngarn skulle bliva en anstalt för mottagande av de alkoholister, som vore att betrakta såsom farliga eller som av andra anledningar icke lämpade sig för behandling vid enskilda eller kommunala anstalter. Det för Venngarns vårdanstalt den 17 juni 1916 utfärdade reglementet innehåller ock bestämmelser, vilka klargöra denna anstalts uppgift att omhändertaga de mest svårhanterliga elementen bland de manliga alkoholisterna.» Enligt de bestämmelser, som återfinnas i det citerade reglementet, skall Venngarn i första hand mottaga dels sådana alkoholister, som icke kunna av de erkända anstalterna behållas, utan att äventyra andra där internerades ändamålsenliga vård eller anstaltens behöriga skötsel, och dels sådana, vilka med hänsyn till föregående förhållanden, såsom dåligt uppförande under tidigare vistelse å vårdanstalt, begångna svårare brott eller dylikt, ej lämpligen kunna vårdas å erkänd anstalt — alltså vad man kan kalla mera svårdisciplinerbara alkoholister.

Jag vill här inskjuta den anmärkningen, att vi i viss mån använt en något oriktig benämning, då vi i vår motion med oförbätterliga åsyftat nu omnämnda grupp av alkoholister, ty med oförbätterliga menar man naturligtvis närmast dem, som icke kunna uppfostras till ett nyktert och ordentligt liv, utan vid återkomsten från anstalten till friheten åter förfalla till alkoholmissbruk. Många av dessa kunna emellertid å anstalten vara mycket beskedliga och icke alls till skada för andra där intagna. Det hade alltså varit riktigare, om vi kallat åsyftade grupp av alkoholister icke oförbätterliga utan mera svårdisciplinerbara eller något dylikt. Detta i förbigående.

Anstalten har alltså enligt reglementet i första hand avsetts för dylika för andra anstalter alltför besvärliga alkoholister, men därjämte skall anstalten enligt detsamma mottaga även andra alkoholister, framför allt de farliga alkoholisterna, d. v. s. de, som under rusets inflytande uppträda farligt, ty sådana måste ju genast omhändertagas, och i fall, där det icke finns tillgång till någon annan anstalt än statsanstalten, är det klart, att för dem bör plats beredas å denna. Nu är förhållandet det, att många av dessa, som i rusigt tillstånd äro farliga, kunna vara synnerligen beskedliga på anstalten, och många av dem kunna också höra till den grupp, om vilka det icke alls är hopplöst att få dem uppfostrade till ett nyktert och ordentligt liv. Med det reglemente, som finnes för Venn-

garns alkoholistanstalt, komma alltså många dit, om vilka det visst icke är uteslutet, att man kan hava goda förhoppningar om deras återuppfostran till ett nyktert och ordentligt liv. Statsanstalten blir alltså i realiteten utnyttjad icke endast för dessa mera svårdisciplinerbara, som i första hand skola intagas där. Över huvud taget, det visar erfarenheten redan, är dessas antal ganska litet. Vi hava ännu icke fått någon överflyttad till statsanstalten från de erkända anstalterna, och av dem, som kommit utifrån, är det hittills endast några få, som höra till denna svårdisciplinerbara typ. De allra flesta äro sådana, att även om det i fråga om en del av dem är all anledning att antaga, att de skola visa sig oförbätterliga, när de komma ut, de dock icke hava något skadligt inflyttande på de andra här intagna.

Om tvångsinternering av vissa alkoholister. (Forts.)

Så mycket är alltså klart, att om statsanstalten endast eller huvudsakligen skulle vara avsedd för dessa svårdisciplinerbara, en anstalt med 100 platser skulle varit alldeles för stor. Då borde man ha byggt en vida mindre statsanstalt och lagt alkoholistvårdens tyngdpunkt hos andra organ än statens.

Vad jag nu framhållit, är visst icke något nytt. Det har på ett utmärkt sätt framhållits av de kommitterade, som 1914 avgåvo betänkande angående utredning av frågan om statsåtgärder för alkoholistvård, bland vilka kommitterade ock fanns ledamoten av statsutskottet, herr C. G. Ekman. Jag kan icke bättre belysa den föreliggande frågan än att här till protokollet få antecknat, vad de kommitterade säga rörande densamma.

Å sidan 27 i kommittébetänkandet läses: »Kommitterade önska vidare fästa uppmärksamheten därå, att bland de patienter, som komma att tillföras en blivande statsanstalt, helt visst kommer att finnas en eller annan av så svårhanterlig art, att det blir så gott som omöjligt att med de medel, som stå till buds, komma till rätta med honom. En eller ett par individer av antydd beskaffenhet kunna åvägabringa oreda och oordningar inom hela patientskaran, och det synes därför angeläget att på lämpligt sätt befria anstalten från dylika, för dess verksamhet skadliga individer.

Man kan ju invända» — en invändning, som statsutskottet alltså nu gjort — »att det just är statsanstaltens ändamål att mottaga och taga reda på dessa samt att anordningar och personal böra vara beräknade därefter. De flesta alkoholister äro emellertid sådana, att de underkasta sig en vanlig sträng anstaltsregim. Den dem övervakande personalen behöver därför icke vara alltför talrik, om medel finnes att frånskilja särskilt svårhanterliga individer, som uppvigla sina kamrater och försvåra upprätthållande av disciplin. Skola däremot personal och anordningar vara fullt tillräckliga för att å anstalten behandla även dessa, kan anstaltens både anläggning och drift bliva dyrbarare än den eljest behöver vara.

För att undgå dessa särskilt svårhanterliga individer vid en blivande större statsanstalt kan man tänka sig att såsom i England uppföra en mindre anstalt för dessa, dit den stora statsanstalten

Om tvångsinternering av vissa alkoholister. (Forts.)

och eventuellt andra anstalter finge efter inspektionsmyndighetens beprövande sända patienter, som visat sig omöjliga att disciplinera eller påverkat sina kamrater i ogynnsam riktning.»

»En annan och billigare utväg» — fortsättes litet längre ned i betänkndet — »än att inrätta en särskild, strängare anstalt är måhända tänkbar, om man kunde finna någon laglig form för överflyttning av de mest svårhanterliga individerna från statsanstalten till Svartsjö eller annan tvångsarbetsinrättning, vars publik i alla händelser till väsentlig del utgöres av alkoholister. Man kunde till exempel tänka sig, att Konungens befallningshavande finge rätt att efter ansökan av statsanstaltens styrelse och efter prövning av förhållandena förordna om patients överförande till tvångsarbetsanstalt för återstoden av interneringstiden» — inom parentes gäller en sådan bestämmelse i kantonen Basel i Schweiz. — »En sådan rätt torde icke behöva tagas i anspråk så synnerligen ofta. Helt säkert skulle blotta tillvaron av en sådan möjlighet vara en ypperlig disciplinär faktor och många gånger bespara anstaltens styrelse obehaget av att utdela och anstaltens patienter lidandet av att undergå disciplinstraff. Vederbörande patienter skulle söka undvika att ställa till allvarligare obehagligheter, om de visste att sådana kunde för resten av interneringstiden medföra, att det mera drägliga livet inom anstalten utbyttes mot det tunga arbetet och den hårda disciplinen på en tvångsarbetsanstalt.

Kommitterade hava icke velat underlåta att fästa uppmärksamheten vid nu berörda spörsmål, vars betydelse väl synes motivera, att detsamma tages under vederbörlig omprövning.»

Nu kan man möjligen invända mot framläggandet av denna motion redan vid denna riksdag, att erfarenheten från Venngarn ännu är alltför ringa, då anstalten ju öppnades så sent som sistlidna höst och först i oktober de första alkoholisterna blevo här intagna. Den hittillsvarande erfarenheten pekar dock tydligt på riktigheten av den uppfattningen, att det finnes fall, från vilka även en statens alkoholistanstalt bör befrias. Med mera fog kan då den anmärkningen riktas mot motionen, att densamma icke innehöll tillräcklig utredning, och det hade jag funnit vara naturligt, om man avstyrkt motionen med *den* motiveringen. Naturligtvis borde den mycket goda utredning, som finnes i de sakkunnigas betänkande, varit återgiven i motionen, och att den icke blev det, berodde endast därpå, att det, såsom så ofta händer, var den största brådska att få motionen väckt före motionstidens utgång. Nu har ju i motionen närmast pekats på det första av de alternativ, som i sakkunnigebetänkandet framhållits, nämligen en särskild anstalt förlagd till Svartsjö, men det kan naturligtvis även förtjäna tagas i allvarligt övervägande, huruvida icke det andra alternativ, som däri framhållits, kan vara lämpligare. Det blir nu tid att taga denna fråga under förnyad omprövning till nästa riksdag, då jag, ifall icke initiativ tages från annat håll, torde återkomma till frågan efter att ha blivit i tillfälle att tillgodogöra mig den då föreliggande ökade erfarenheten från Venngarn. Jag har emeller-

tid icke velat underlåta att vid detta tillfälle få i protokollet införd den utredning, som finnes i betänkandet, men på grund av brådskan förre motionstidens utgång icke kom att inflyta i motionen.

Om tvångsinternering av vissa alkoholister. (Forts.)

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt.

Punkterna 73—76.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 77.

Lades till handlingarna.

Punkterna 78—81.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 82.

Lades till handlingarna.

Punkterna 83—92.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 93.

Lades till handlingarna.

Punkterna 94 och 95.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 96 och 97.

Lades till handlingarna.

Punkten 98.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 99.

Anslag till överståthållarämbetet m. m.

I föreliggande punkt hade utskottet hemställt, att samtliga ordinarie anslag under sjätte huvudtiteln, som i utlåtandet icke blivit särskilt omförmälda, måtte för år 1918 fastställas till samma belopp

Anslag till överståthållarämbetet m. m. (Forts.)

som uti innevarande års riksstat; dock att i förslagsanslaget för bestridande av tryckningskostnader skulle få göras den jämkning, som för jämnande av huvudtitelns slutsumma kunde bliva erforderlig.

Ifrågavarande punkt hade avseende på, bland annat, ordinarie anslaget till överståthållarämbetet å 97,822 kronor.

Herr Magnusson, Gerhard: Herr talman! Vissa förekommande anledningar skulle kanske motiverat, att man under behandlingen av denna huvudtitel, särskilt då det gällde frågan om polisväsendet i Stockholm eller såsom rubriken lyder överståthållarämbetet med dess anslag å 97,000 kronor, kunnat göra en erinran i den fråga, för vilken jag här några minuter tänker påkalla kammarens uppmärksamhet; men med herr talmannens tillstånd har jag fått förlägga denna erinran till slutet av denna huvudtitels behandling.

Det har, som alla känna till, under de senaste tiderna visat sig att inom hela landet väckts upp en tendens och en allvarlig lust att inför våra ledande i detta land, inför regering och riksdag, manifestera känslor av det nödläge, av det förtvivlans nödläge, som på många håll i vårt land visat särskilt oroväckande tecken. Och alla måste vi erkänna, att sådana manifestationer av kraven på att få vår livsmedelsekonomi bättre ordnad än hittills i stort sett varit både allvarliga, lugna och sansade. Också kunde i sammanhang med de årligen återkommande 1:sta majdemonstrationerna, arbetarklassens representanter med fullt lugn emotse den dagen i år under en livlig känsla av, att dessa demonstrationer hittills gått av stapeln på det allvarliga och lugna sätt som de gjort. Det förefaller dock som om man inom vissa läger inom samhället icke skulle taga den saken så lugnt, utan att man börjar vidtaga sådana åtgärder, som helt enkelt, om de få fortsätta, skulle bli av den mest allvarliga och betänkliga art. Jag skulle vilja, såsom skett i medkammaren, ställa en allvarlig maning till herr civilministern just i sammanhang med den huvudtitel vi här behandla, att han måtte se till, att man icke på något sätt auktoriserar sådana strävanden, som gå ut på att bredvid den legala ordningsmakten ställa nya institut, nya anordningar och inrättningar, som i stället för det lugnande de skulle innefatta, vore ägnade att uppreta folket och förverka kanske just den tillit man eljest har till de stora arbetarmassorna, särskilt i huvudstaden. Det har gått utomordentligt bra hittills, och detta har alldeles säkert berott på polismaktens förhållande i denna fråga. De små tendenser till avvikelser från det lugna förloppet som visat sig, ha icke egentligen berott på demonstrationernas art utan på den nervositet, som den högsta polisledningen visat, en nervositet, som jag hoppas den så småningom lägger bort. Men om härtill verkligen skulle komma sådana saker som att, enligt vad tidningarna i dag uppgivit, det skall bildas något slags borgargarde, åt vilket skulle givas den eller den sortens polisfullmakt att ute på Stockholms gator hålla efter andra medborgare, är det fara för lugnets bestånd i huvudstaden; och för detta förhållande har jag velat påkalla herr civilministerns synnerliga uppmärksamhet. Ty

vad skall man kunna annat än frukta för en rörelse, sådan som den, vilken just skall beväpna en del, kanske fysiskt starka men i fråga om betänksamhet och omdömesförmåga synnerligt svaga individer, vilka här skulle få uppdrag att hålla ordning på folkmassorna, som själva så gärna vilja hålla ordning på sig och hittills gjort det på ett sätt, som, enligt vad tid efter annan framhållits, varit berömvärt. Så skall det också förbli för såvitt man icke på det ena eller andra okloka sättet förverkar deras tillit. Om det skulle vara sant, som tidningarna i dag säga, att man från polisledningens sida uttalat sig till förmån för ett sådant borgargarde, och om det skulle vara sant, att man förlagt dess högkvarter till krigshögskolan och därmed givit detsamma en officiell hallstämpel, så är det nästan som att i dessa oroliga och skickelsedigra dagar öppna kamp mot dem som demonstrera sina krav. Det är väl ändå icke meningen att på detta sätt börja inbördes krig i samhället?

Anslag till överståthållarämbetet m. m. (Forts.)

Jag ber i egenskap av stadsfullmäktig i Stockholm och med den rätt mitt ledamotskap av denna kammare ger mig att få giva dem, som hava hand om den högsta ledningen för ordningens upprätthållande här i staden, en allvarlig maning att de måtte se till, att man icke uppmuntrar eller på något sätt giver auktoritet åt denna anordning, vilken, som sagt, är en stor fara för lugnet i huvudstaden.

Herr Ström: Herr talman! Jag vill yttra ett par ord om den anda, som på vissa ställen i landet besjälar de polismyndigheter, som hava hand om den allmänna säkerheten. Det finnes en anda hos denna polismakt, som tenderar till brutalitet, vilket icke kan vara till någon som helst fördel för samhället eller för lugnet och säkerheten inom samhället. Denna brutalitetens anda, som vinner insteg, tager sig många olika uttryck. Jag skall icke vid detta tillfälle stanna vid några särskilda fall, ehuru de äro många. Ett, som synes mig vara särskilt betecknande, skall jag i korthet beröra. Det rör sig om en ungsocialistisk talare, som hade blivit ådömd något straff för viss propaganda. Han blev inmanad i häkte mitt under ett offentligt föredrag. Polisen kom in och tog honom under mycket uppseendeväckande former, vilket väckte stor harm och höll på att framkalla mycket obehagliga uppträden. Jag har skrivit till denna person, en i allo aktningsvärd man, och frågat honom, huru det förhöll sig med saken, och han har meddelat mig, att på vägen till polisstationen polismakten faktiskt *använde våld*. Han protesterade, sade han, mot denna onödiga brutalitet, som var dikterad av polismännens nervositet men det ledde icke till något resultat. Det är ett fall av de många, som åstadkommit en ganska upprörd sinnesstämning inom en del kretsar. Det måste bli ett slut på denna brutalitet inom polismakten.

Jag vill, medan jag nu har ordet, även beröra en annan händelse, och, om statsrådet och chefen för civildepartementet varit här närvarande, skulle jag till honom velat rikta en vädjan att försöka få till stånd en annan ordning. Det rör sig om det förbud för utländska talare att här i landet uppträda, som varit i tillämpning under en viss tid. När det för några veckor sedan här i Stockholm anordnades

Anslag till överståthållarämbetet m. m. (Forts.)

ett offentligt möte till hyllning för den ryska revolutionen, hade vederbörande som anordnat mötet anmodat trenne utländska talare att där uppträda förutom de svenska. Det var ledamoten av andra duman Suraboff, polacken Letzinsky och förra ledamoten av finska lantdagen Maria Laine. Men dem blev icke beviljat tillstånd att tala, utan deras tal måste i stället översättas och anföras av svenska tolkar, under det de själva fingo sitta som stumma vittnen på estraden. Det verkade synnerligen pinsamt och det så mycket mer, som det här gällde en, kan man säga, hyllning för de åtgärder, för den omdaning i ett grannland, som ägt rum, varigenom detta grannland kommit i nivå med de västerländska staterna, som man uttrycker det, i fråga om yttrande- och församlingsfrihet. Det var en mycket egendomlig illustration till den yttrande- och församlingsfrihet som nu råder i vårt eget land att se dessa inbjudna gäster och medborgare från ett fritt grannland sitta med munlås här i Sverige vid ett sådant tillfälle. Jag kan icke tro att ett sådant mottagande i något avseende gagnar Sverige eller är för vårt anseende i någon som helst mån höjande. Men det är betecknande nog för hur vi ha det ställt här i Sverige.

Slutligen vill jag också med några ord ytterligare böröra vad den föregående talaren här förut har berört. De demonstrationer som nu förekomma i vårt land, äro ett uttryck för förtätat missnöje på grund av en reaktion, som länge härskat i detta land, ett missnöje, som särskilt sprungit fram på grund av den hunger och den livsmedelsnöd, som nu råder. Dagligen och stundligen komma från alla orter i landet till riksdagens ledamöter nya erinringar, om denna nöd, skrivelser som omtala att denna nöd är i ständig tillväxt och att den är av sådan omfattning, att den på många håll faktiskt framkallar ren förtvivlan. Det är på många håll man nu icke har bröd för veckan längre än till torsdag eller fredag, då man ätit upp sina ransoner, och under lördagen och söndagen har man icke någonting att äta. Då därtill kommer brist på många andra varor förstår man, vilken sinnesstämning, som skall uppstå i de tusentals fattiga hem, där man icke har mat till barnen och där man måste hålla barnen hemma från skolan, därför att de icke kunna få mat med sig till skolan. Lägg härtill den ofrihet och det förtryck som på skilda områden härskar. Lägg härtill alla avslagna reformer. Det är därför synnerligen förklarligt, att det uppstår spontana demonstrationer gentemot sådana förhållanden. Men det gäller då för myndigheterna att se på denna sak med den ansvarskänsla och det förstånd, som ensamma kunna hålla dessa demonstrationer inom lagligen gränser, såsom vi alla önska Det måste därför ovillkorligen tillses, att icke någon onödig brutalitet eller någon som helst utmaning från myndigheternas sida äger rum. Jag kan icke underlåta att här säga, att den brutala framfart, som här i huvudstaden under gårdagens kvinnodemonstration ägt rum från polismaktens sida, i hela huvudstadens arbetarkretsar framkallat den djupaste förstämning och förbittring. Det kan icke vara till vare sig samhällets säkerhet eller landets gagn, att man på detta sätt stänger till de säkerhetsventiler för missnöjet,

som dessa demonstrationer utgöra. Om man stänger till dessa säkerhetsventiler, torde man nog kunna befara vida svårare utbrott av det allmänna missnöjet än dessa lugna, sansade och lagliga demonstrationer. Jag ber dem av kammarens ledamöter, som år 1914 ingalunda med någon ledsnad eller harm åsågo det bondetåg, som då gick genom gatorna, där polisen beredde väg på det mest hänsynsfulla och tillmötesgående sätt, erinra sig detta och fråga sig själva, om icke också nu vid detta tillfälle, då folkets *breda* lager vilja säga sin mening, det vore klokt av myndigheterna, att bereda dessa medborgare detta tillfälle i så stor utsträckning som möjligt. Särskilt vore det fördömligt och oklokt, om man försökte gent emot folkets naturliga meningsyttringar använda den militärmakt, som är till för andra ändamål. Det vill säga, jag har för min del alltid haft den uppfattningen, och även givit uttryck åt densamma här i kammaren, att militärmakten visst icke är ett medel endast för att skydda landet mot yttre fiender, utan att den är i lika stor, ja kanske i ännu högre grad, ett medel att värna om de besittande klassernas privilegier mot s. k. inre fiender. Men då har man motsagt mig och förklarat, att det icke är förhållandet. Det vore synnerligen glädjande, om det i handling kunde vinna bekräftelse, att detta icke är meningen. Det går emellertid rykten om starka militärförläggningar bl. a. till huvudstaden. Dessa rykten ha icke dementerats. Kunna de dementeras? När man nu också finner, hurusom över allt i olika kretsar börjat talas om, att man skall mobilisera en särskild kår, bestående av personer ur de härskande klasserna och kretsarna för att användas gent emot demonstrationer som även i fortsättningen kunna tänkas äga rum, blir man icke bara betänksam utan man gripes av en verklig farhåga för att här försiggår någonting, som kan leda till de mest beklagliga följder för land och folk.

Herr Magnusson har berört startandet av detta borgargarde, varom tidningarna upplysa, och då det hela nu icke längre är någon myt utan man genom notisbyrån fått klart besked om denna sak, att den är en verklighet, anser jag för min del, att det är alldeles oavvisligen påkallat, att man från vederbörande — jag skulle önskat, att herr civilministern varit här närvarande — erhåller sådana förklaringar, att man kan bliva lugnad i detta avseende.

I Dagens Nyheter meddelas om denna sak följande: »*Mycket omfattande propaganda bedrives i Stockholm för massanslutning till en i dessa dagar bildad civil ordningsberedskap, som fått det officiellt klingande namnet Stockholms skyddskår.* Denna kår skall vara färdig att träda *i verksamhet senast den 1 maj*, om möjligt redan om söndag. Enligt uppgift från ledande håll räknar den i närvarande stund uppåt *två hundra man. Stora ansträngningar göras genom en skara värvare att uppbringa styrkan till mångdubbel numerär. Meningen är att försöka få till stånd starka kårkontingenter, förlagda i de olika stadsdelarna och redo att på rekvisition från polismyndigheten ingripa för ordningens upprätthållande.* Det är icke fråga om blott en skyddskår för en dag. *Kåren skall bibehållas så länge som det ännu anses ligga oro i luften.* Rekryteringen pågår i statens

Anslag till överståthållarämbetet m. m. (Forts.)

och stadens verk, på kontor, bland landstormsbefäl och högskolestudenterna.» Jag kan omtala, att jag nyss fått meddelande om, att denna propaganda pågår på det mest uppseendeväckande sätt även i statsunderstödda anstalter. »*Nationella ungdomsförbundet har ställt arbetskrafter till disposition.* Enrollering förpliktar till att under någon tid, efter överenskommelse och i den mån tjänsteåligganden göra det möjligt, *stå till ledningens förfogande och därvid åtlyda ledningens dispositioner.* Under agitationen för tillslutning talas icke så mycket om uttrycken för de breda lagrens önskan om förbättrade livsmedelsmöjligheter, något som man måhända kunnat förmoda vara fallet. Det talas fastmer om tendenser till politiska omstörtningar, begagnande sig av det allmänna nödläget

Beträffande en fråga som man kanske litet var gör sig vid underrättelsen om kårens tillvaro, nämligen huruvida medlemmarna äro beväpnade, har en Dagens Nyheters medarbetare fått motstridiga upplysningar från ledande håll. Enligt en uppgift skall kåren vara obeväpnad, enligt en annan beväpnad med browningrevolvrar och enligt en tredje, vilken dock förefaller högst otrolig, utrustad med polisuniformer och polisbeväpning — sabeln — så långt som möjligt.»

Slutligen meddelas följande: »*Av ett, egendomligt nog, icke undertecknat, propagandacirkulär, vilket sprides i tusental, meddelas emellertid att polis- och militärmyndigheterna lämna både direkt och indirekt understöd åt organisationen samt att medlemmarna tjänstgöra under samma legala skydd som tillkommer polisman. Kårens lokal, där anmälningar mottagas, är förlagd till krigshögskolan.*

Av detta cirkulär synes sålunda framgå att överståthållarämbetet redan skulle ha beviljat kåren resolution, och man får det intrycket att polisen vill på sitt ansvar ta kårens eventuella verksamhet för ordningens upprätthållande. Härom ha emellertid icke kunnat inhämtas upplysningar hos vederbörande, *enär varken överståthållaren eller polismästaren önskar uttala sig i denna sak, åtminstone icke ännu på fredagen.*»

Av detta synes det icke längre vara möjligt att förneka, att denna kår finnes till och att den fått en instruktion av ena eller andra slaget ovanifrån. Jag hörde i dag i spårvagnen, när jag reste hit och under det jag läste min tidning, en arbetare i spårvagnen förklara, att det enda svaret som borde givas på denna utmaning vore att *mot detta svarta garde bilda ett rött garde.* Befintligheten av ett sådant garde kommer att väcka till liv tanken på att skapa en motvikt, och så ha vi snart den svenska nationen beväpnad, den ena klassen mot den andra.

Jag vill uttala den förhoppningen, att här i dag i riksdagen skall givas sådana upplysningar, att vad som blivit meddelat offentligt genom tidningarna kan definitivt och fullständigt dementeras och slås tillbaka. Jag tror, att det är den enda utväg som finnes för att kunna omintetgöra de ytterst olyckliga verkningar, som skulle bliva följden av vad härutinnan företagits. Till sist vill jag som en avslutning säga, att endast mat och reformer men inga borgargarden kunna lugna det svenska folket i dessa tider, och jag skulle finna

synnerligen önskvärt, att de som hava makten, innan det blir för sent, vidtaga alla de åtgärder, som verkligt effektivt kunna lugna folket i dessa tider. Tiden är allvarlig.

Anslag till överståthållarämbetet m. m. (Forts.)

Herr Söderberg: Herr talman! För min del tilltror jag mig — i någon mån åtminstone — att icke vara alldeles obekant med de förhållanden och stämningar, som göra sig gällande bland arbetarna, såväl i dessa tider som andra, och detta har gjort att jag känt mig föranlåten att begära ordet.

Själva begreppet av en sådan beredskapskår eller borgargarde, som den kallas, är ju icke obekant för oss. Vi känna igen det sedan vi år 1909 förde vår stora strid. Huruvida den beredskapskåren då stod under högre auspicier ha vi icke lyckats utröna. Men den fanns och låg på vakt, färdig att gripa in, och det torde endast varit tack vare kallblodigheten hos de arbetare, som då gingo i striden, som den icke kom till användning. Nu är förhållandet om icke likadant så ungefär likadant. Som jag kan finna, är själva tillkomsten av den nu ifrågasatta beredskapskåren ett uttryck för att vid vissa tillfällen de latenta krafter, som alltid finnas hos de samhällslager, vilka stå arbetarna emot, taga sig uttryck av diverse anledningar. Och det är sådana latenta krafter, som tagit sig uttryck i organiserandet av denna beredskapskår, att hava till hands, ifall den komme att behövas. Jag vågar säga, att, under de förhållanden som nu äro rådande, det väl icke gives någon, varken i denna kammare eller utom densamma, som skall kunna säga annat än att arbetarnas hållning varit den mest mönstergillå, att arbetarna under de allra mest oerhörda ekonomiska påpressningar, som denna klass i Sverige varit utsatt för, behärskat sig och uppträtt på sådant sätt, att ingenting genomgående kan läggas dem till last. Går man än längre och förmenar, att blotta framförandet, manifesterandet av ett svårt och betryckt läge bör motas i sinom tid, allra helst på deras historiska 1:sta maj, går man naturligtvis för långt. Jag kan säga, att vi i vår fackliga lednings huvudstyrelse två dagar sysselsatt oss med att behandla de för dagen föreliggande frågorna och att vi kommit till det resultat, att vår uppfattning är, att arbetarna böra, när de opinera för sina krav, gå fram lugnt och på ett för dem värdigt sätt, ett sätt som i längden skall kunna bliva deras starkaste ställning, att de skola kunna begå 1:sta maj så, att andra klasser få respekt och förstå innebörden i deras krav och möjligtvis även det motstånd, som där finnes — att det finnes, det veta vi — icke tager sig allt för starkt uttryck. Det är ju meningen med våra demonstrationer och framförandet av våra krav. Det är vår ställning, och så mycket tror jag mig känna, att detta är huvudmassan av de organiserade arbetarnas, medlemmarnas i våra fackföreningar, uppfattning, och vad jag också tror mig våga säga är, att deras uppfattning skall för en mycket lång tid framåt bliva utslagsgivande för den allmänna uppfattningen bland arbetarna här i landet. Deras uppfattning är genomgående densamma, att söka på ett för dem värdigt sätt manifestera sina krav, trots det oerhört betryckta läge, vari de befinna sig, små

Anslag till överståthållarämbetet m. m. (Forts.)

brödransoner, större grupper arbetslösa, svårigheter i familjerna utan all like. Då förstår man, och jag tänker, att man först då kanske börjar förstå, huru det skall verka, när det kommer ut och biter sig fast i arbetarnas sinnen, att det är krafter i rörelse, vilka vilja taga mot oss på helt annat sätt, och huru det skall verka, när det kommer till deras kunskap, att en sådan beredskapskår under officiella auspicier är under bildande. Ty det är dock ett officiellt skydd man givit densamma, när den skall kunna rekvireras av polismakten och komma på dess rekvisition, när den skall hålla till i offentliga lokaler, när hela den allmänna meningen bland de stora inflytelserika grupperna i huvudstaden, bland de tongivande grupperna, de, som forma den allmänna meningen, vänder sig mot arbetarna, och när de veta och förstå, att denna mening gillar detta förehavande och icke ser det med oblida ögon.

Jag ber att få vädja till de närvarande förstakammarledamöterna: Kan det vara en riktig väg att gå i alla fall? Jag tror, att det vore väl, om exempelvis bara från de ärade herrar, som bilda majoriteten i denna kammare och vilka äro representanter för stora och mäktiga grupper med ekonomiskt, andligt och intellektuellt inflytande, kunde utgå en samfälld maning: Låt bli detta, det kan vara nog med polisen, men ryck åtminstone icke in de borgerliga elementen på detta sätt i de förhållanden, som äro rådande nu för tiden! Jag tror, att det skulle vara en särdeles förståndig ståndpunkt, och jag skulle vilja säga en förståndig ståndpunkt även därför, att i samma tidning, där vi tagit del av dessa ingående upplysningar, finnes på spalten bredvid ett upprop, undertecknat av ledarna för de tre partierna, vilket uppmanar till samförstånd och efterlevnad av ordningsföreskrifterna, med ett ord söker bilda en allmän utgångspunkt för att så långt som möjligt hålla samman i dessa tider. Detta läser man på den ena spalten och på den andra spalten läser man vad som skrives om denna beredskapskår, att den håller till i krigshögskolan etc. Jag har ingen anledning betvivla att den står i nära kontakt med polisen och överståthållarämbetet och att i spetsen står en general, det se vi också. Allt detta bör naturligtvis avlägsnas.

Då frågar man: Är det full klokt? Kunna icke första maj eller när som helst efter 1 maj händelser inträffa, som göra det nödvändigt att hava denna kår, om polisen icke skulle visa sig tillräcklig? Om man kanske icke vill använda militären eller vill använda den, men icke riktigt litar på, att den skall sköta sig, som man vill, kan ju eventuellt detta tredje uppbåd vara bra att ha och även användas som första uppbåd till och med. Jag skulle till detta vilja säga, att vad som rör sig på bottnen av ett upprört folkhav, stillar man icke med polis, icke med militär, och allra minst stillar man det, mina herrar, med beredskapskårer. Man stillar det på ett helt annat sätt och i första hand därigenom, att man låter denna massa, som nu känner sig stå hart när på förtvivlans brant för sin existens, förstå, att man icke ovilligt lyssnar till dess framställningar, och genom att man låter denna massa förstå och klart känna, att även de äro svenska män, värda den rätt som dem tillkommer. Och att både i vad

det avser de ögonblickliga dagskraven, vad som gäller brödets fördelning, det lilla som finns kvar och kan komma att finnas — kort sagt möjligheten för arbetarna att draga sig fram möter förståelse, att man visar tillmötesgående för deras krav och icke rädes för att släppa fram arbetarna till det medinflytande, vars uppnående i själva verket ligger bakom de fordringar, som i dessa dagar framställts genom demonstrationer. Jag tror således, att om herr civilministern, som jag för min del fått den uppfattningen om, att han är en resonabel och förnuftig man, ville å sin sida och stödd av meningen i denna kammare och tongivande grupper i vårt land och huvudstaden, låta utgå en sådan maning till vederbörande: Ställ in värvningen till beredskapskåren; vi kunna sköta arbetarna ändå — jag tror, att det vore en mycket lycklig utgångspunkt för regeringen i dessa dagar.

Anslag till överståthållarämbetet m. m. (Forts.)

Jag hörde en talare i andra kammaren, som yrkade avslag beträffande anslaget till överståthållarämbetet. Jag förstår att man kan låta upprördheten gå så långt, att den går ut över ett ordinarie anslag till en myndighets utgifter. Jag vill dock ej här framställa detta yrkande. Men då vi bevilja detta anslag, vill jag säga ifrån — jag tror, att jag kan göra det såsom invånare i denna stad och som ledamot av denna kammare — att vår fordran är, att när vi underhålla en polis i Stockholm, må den sköta den ordning, som är nödvändig, och någon beredskapskår hava framför allt Stockholms arbetare icke något behov av.

Herr Wavrinsky: I samklang med vad den föregående talaren yttrat vill jag på grund av en 40-årig erfarenhet av kroppsarbetarna under min beröring med dem uttala, att jag så högt skattar deras självdisciplin och förmåga att taga vara på sig själva, att jag icke kan giva nog uttryck däråt.

Jag intager för närvarande den ställningen inom en stor organisation, som är utbredd över hela världen, att jag har ett antal av 700,000 personer under min ledning, men jag har aldrig haft något annat medel till att upprätthålla ordningen än min vädjan till deras självdisciplin. Även nu under kriget, då denna organisation har haft så starka påfrestningar, har det aldrig på något håll brustit, därför att jag alltid sagt dem, att jag hade förtroende till dem, och begärt, att de skulle visa sig förtjänta av detta. Det är den enda makt jag haft till mitt förfogande, och jag är övertygad, att det är den starkaste makt i världen, som kan anlitas för att uppehålla ordning och väcka ambition hos andra.

I den situation, vi nu stå, spörja mig många: Skall det bliva revolution här i Stockholm? Jag ler mot dem, men man blir betänksam, när sådant inträffar, som hänt de sista dagarna. Jag känner arbetarnas känslighet för utmaningar av varje art, och går man sådana vägar, då har man ingen hand, ingen hejd på dem. Om obehärskade element, som kunna begagna sig av en situation som denna, vilja göra bruk av sina självsvåldiga idéer, då må man döma dem för sig, men ingen gör det bättre än arbetarna själva, om man

Anslag till överståthållarämbetet, m. m. (Forts.)

vädjar till dem. På grund av min långa kännedom om deras naturell och deras förhållanden ber jag, som visserligen icke tillhör deras led från födseln, men likväl lärt känna dem under en lång tid, få vädja till alla myndigheter att begagna denna makt, som är starkare än någon annan, för denna situation, vari vi stå, där verkligen fara är för handen, och i samklang med den sista ärade talarens yttrande ber jag få lägga dessa myndigheter på hjärtat att hysa det förtroende till arbetarna, som de äro förtjänta av och som för visso icke skall komma på skam.

Herr Klefbeck: Man får, herr talman, uppleva många underliga ting i dessa år, men jag får säga, att något så beklämmande, som jag i dessa dagar erfarit, har jag i mitt liv icke varit med om. Man går, om man får tro vad som i dag stått i tidningarna, till att kasta ut den ena klassen mot den andra i vår stad. Jag skulle vilja fråga och undra, om de, som stå i spetsen för dessa åtgärder, hava tänkt på, vad det vill säga att hos dessa unga män inom överklassen, som det nu gäller att organisera, utså en så fruktansvärd draksådd. Här komma en del unga, friska människor, som ha allt vad de behöva i denna värld både i fråga om mat och annat, och uppmanas till att ställa sin fysiska kraft till tjänst för speciella intressen mot den stora arbetsklassen, och läras att betrakta dessa andra medborgare i samma stad och land som fiender, vilka de hava att försvara sig och sin stad emot. Vad det skall bli för en skörd av ett sådant säde i dessa mäns hjärtan, det vill jag knappt tänka på utan skymtar det nu för mig som ett högst långt i fjärran liggande mål, att det någonsin i vårt land skall kunna bli endräkt och samförstånd mellan medborgare och medborgare, när sådant sker.

Ser jag åter på den andra gruppen som skall utsättas för detta misstroende och som skall bevittna, hur klasskänslan tages i anspråk för att mota dem, när de komma med sitt pinande krav att få sitt begär efter bröd bättre tillfredsställt, då förstår också kammaren, huru detta skall vara ägnat att förbittra deras strid. Skall det bli slut på detta, och de tider som komma i fortsättningen förlöpa under lugna och för vårt land och vårt samhälle värdiga former, skulle också jag vilja av hjärtat anhålla, att de, som hava makten i sin hand, ville stävja dessa försök att låta det borgerliga gardet på detta sätt inskrida i vår huvudstads förvaltning.

Herr talman, jag har intet yrkande, men jag kan icke underlåta att frambära dessa mina allvarliga bekymmer.

Herr Ödlund: Jag vill instämma med den föregående talaren. Men när man talar om dessa oupphörliga demonstrationer, skall jag föra i minnet de orsaker därtill som förekommit och som berättigat till dessa arbetardemonstrationer.

Spannmålsinventeringen visar ju, att en nedsättning i ransoneringen måst ske. Men man frågar sig, när man på landsbygden sett detta, om det verkligen varit nödvändigt att göra denna ned-

sättning. Jag vågar nästan säga nej, när man undan för undan för varje dag ser i tidningarna, huru osolidariska en stor del av lantmännen varit i fråga om deklarationerna. En del förhållanden hava redan framkommit i pressen. En del missvisande deklarationer hava förekommit. Detta är kanske icke så känt i Stockholmstrakten, men ett par uppseendeväckande fall hava förekommit, vilket allt visar, att man hade kunnat öka ransonen i stället för att minska den. Detsamma är förhållandet också med denna potatisfråga, som orsakat rabalder. Det finnes mycket aktade män, som sagt, att ett maximipris av 15 kronor per hektoliter är mer än tillräckligt. Trots detta höga maximipris och trots att, när i fjol höst frågan om inskränkning av brännvinsbränningen var före, våra sydländska lantbrukare förklarade, att det fanns en stor massa potatis över, var det likväl brist på potatis. Det var så stor brist, att man i Stockholm nu måst taga den potatis, som varit reserverad till sättpotatis, måst taga den och dela ut den till folket för att slippa öka brödransonerna. Demonstranterna i landsorten hava visserligen ibland uppträtt självsvåldigt, men mången gång också fredligt och lugnt i sina demonstrationer. När de gingo och tittade på en del lantmäns källare, där det fanns sådan potatis, som en offentlig myndighet hade förklarat vara frusen och oduglig till människoföda, blev den frisk så fort demonstranterna tittade på den. Då förstår man, att det måste, såsom i vissa fall i landsorten skett, bli en ganska stark opinion mot denna livsmedelspolitik från det hållet.

Det förvånar mig icke, att man talar om detta borgargarde, när man erinrar sig bondetåget, vars syfte just var riktat mot den lagliga riksdagens beslut. Här är väl icke ännu så långt gånget, att man förgriper sig på riksdagen eller offentliga myndigheter, utan allt går lugnt och fredligt till. Jag skulle kunna instämma i, att man bildade detta borgargarde, ifall dess uppgift vore att just undersöka de borgerliga elementens förråd av matvaror och om det kunde fylla den stora uppgiften att undersöka, huruvida icke mera kunde avstås åt den allmänna handeln än för närvarande. Om man ville bilda det på denna basis, då skulle det kunna försvara sig, och jag skulle kunna instämma i den meningen. Nu vill jag säga, att jag känner till, att arbetarna i landsorten taga mycket hänsyn till vad som händer i huvudstaden, och skulle det inträffa, att civila element, som naturligtvis rekryteras från vissa håll, man kan säga högerhåll, vid något tillfälle skulle komma att ingripa mot arbetarna, då vill jag säga som min mening, att om jag vore med vid det tillfället skulle jag icke draga mig för att svara med samma mynt. Det kan hända, det är icke alldeles omöjligt, om något sådant sker, att man svarar med samma mynt. Men då vill jag säga, att ansvaret får läggas på det håll, varifrån initiativet gått ut till bildandet av ett sådant garde, som skulle verka jämsides med den lagliga polisen och militärmakten.

Om de yrkanden som här framkommit, kunna vinna gehör, vill jag i allo instämma däri. Jag beklagar ock, vad man icke

Anslag till överståthållarämbetet m. m. (Forts.)

hade trott, att regeringens medlemmar, särskilt civilministern, i andra kammaren kunnat försvara ett sådant borgargardes bildande. Jag frågar verkligen: Vart skall det taga vägen, när regeringen ställer sig solidarisk med sådana symtom i dessa dagar?

Herr Ericsson, Aaby: Jag vill endast begära ordet för att säga, att det förefaller mig, som om en del talare hade riktat sig mot en uppfattning, som skulle vara rådande i denna kammare, att man icke här skulle känna med och för de ekonomiska bekymmer, som i dessa dagar hemsöka så många tusen hem.

Jag bestrider denna uppfattning, om jag fattat den rätt, ty jag är viss om, att denna kammare känner djupt med den nöd och det bekymmer, som finnes i landet. Om vi se i tidningarna, finna vi, huru alla particheferna uttalat sig, såsom de gjort och såsom det anförts i dag. Och betrakta vi särskilt landsorten, finna vi överallt samma sak upprepad. Själv har jag som ordförande i det läns landsting jag tillhör, varit med om att införa en uppmaning i mitt läns tidningar att på allt sätt understödja och i handling visa, att man vill hjälpa de fattiga.

Här har talats om borgargardet. Jag känner ej till det, jag har blott hört därom i tidningarna, men det har icke ett ögonblick fallit mig in, att denna beredskapskår skulle vara riktad mot Sveriges ordentliga och hyggliga arbetare, utan min tankegång var att om, då det ju inom alla samhällslager finnes oroliga och dåliga element, dessa skulle vilja ställa till några oroligheter, skulle denna beredskapskår hjälpa polisen. Jag känner dock icke till saken och vill ej yttra mig därom. Men jag vill bestämt protestera mot, att hos denna kammares majoritet skulle finnas något annat än aktning och respekt för hyggliga svenska medborgare.

Herr Klefbeck: Jag är herr Aaby Ericsson tacksam för det inlägg han gjorde. Jag har många gånger funnit honom vara en sann riddersman, och det gläder mig att få betyga detsamma nu.

Jag vill bara säga, att, så vitt jag förstått mina kamraters yttranden, de aldrig ett ögonblick hava bestritt, att män av denna kammares majoritet visat vilja att hindra nöden så långt som möjligt. Herr Söderberg framhöll ju också i sitt anförande, huru i tidningarna i dag ett nytt bevis på deras medkänsla för de nödlidande i det stycket visat sig. Det är just på grund därav, som vi vädjat till denna kammares majoritet att göra sitt inflytande gällande i den riktning vi talat om, då vi äro förvissade om, att ett sådant ingripande skulle göra effekt, lika förvissade om det, som vi äro därom, att denna anordning med borgargardet sannerligen icke på något sätt kan bidraga till att vare sig framkalla eller stärka lugnet och freden i samhället.

Herr Petersson, Alfred: Jag hade icke tänkt begära ordet i den fråga, som nu diskuteras, men då diskussion nu kommit till

Anslag till överståthållarämbetet m. m (Forts.)

stånd och det är alldeles tydligt, att det är en viss oro på åtskilliga håll, har jag funnit anledning säga ett par ord.

Att en orosstämning finnes överallt i landet, får man ju dagligen bevis på genom de många demonstrationerna. Dessa demonstrationer hava ju i stort sett, om än något undantag möjligen förekommit, avlupit ganska fredligt, och de demonstrerande ha nöjt sig med att giva till känna sitt missnöje och sina önskningar om mera bröd och sina önskningar även i vissa politiska hänseenden. Man kan ju icke mycket förvåna sig över, att så har skett. Anledningarna till den orosstämning, som råder ute bland folket och i första hand bland arbetarklassen, äro nog av mer än ett slag. Jag vill instämma med herr Aaby Ericsson i vad han nyss sade, att man nog på alla håll hyser medkänsla med de lager, som djupast känna följderna av den knapphet, som de blivit ställda på. Jag tror, att han har rätt däri, och jag tror, att den känslan är förhärskande även i denna kammare. Men det är klart, att om man aldrig så litet flyttar sig över från detta område till ett annat vitalt område, det politiska, där man sedan lång tid förgäves framställt krav om utvidgning av de medborgerliga rättigheterna, får man ju rättvisligen medge, att dessa krav rönt mycket litet tillmötesgående just ibland majoriteten i denna kammare.

Det var egentligen icke så mycket för att säga detta, som jag begärde ordet, utan för att säga ett ord just med anledning av vad på allra sista tiden här blivit känt rörande förhållandena i huvudstaden. Ryktena ha surrat i luften. För min del har jag icke mycken tilltro till alla dessa kringlöpande rykten. Jag tror, att man får taga även sådana mycket nyktert och förståndigt och icke låta förleda sig till några förhastade åtgärder. En sådan förhastad åtgärd vill jag emellertid se i meddelandet om, att man håller på att bilda något slags kår, man har kallat den borgargardet, andra ha kallat det någon extra skyddskår — den må nu kallas vad som helst, men det skulle i alla fall hålla på att bildas en extra civil poliskår utanför eller vid sidan av den andra. Jag tror, att man i en sådan situation gör lyckligast och handlar klokast, om man i varje fall icke vidtager några åtgärder, som i något avseende kunna vara ägnade att verka utmanande på dessa klasser, där oron är allra starkast, utan att man i stället låter förstå, att man hyser förtroende till dem och litar till deras självtukt. Jag tror, att det är synnerligen viktigt, att man, jag upprepar det ännu en gång, undviker allt, som kan få sken av en utmaning, och jag kan inte frigöra mig från den tanken, att det faller sig ganska lätt för de demonstrerande att i en sådan åtgärd se något, som verkar utmanande, och det är därför, som jag vill till dem det vederbör — det finns visserligen ingen här närvarande av regeringens ledamöter — rikta den uppmaningen att göra allt, som kan göras för att avstyra dylikt, och nöja sig med den ordningsmakt, som vi redan hava och som är legitim.

Herr Söderberg: Herr talman! Jag känner mig föranlåten att säga ett par ord till med anledning av den ärade talarens på Kronobergsbänken yttrande. Han sade, att han avgav sin för-

Anslag till överståthållarämbetet m. m. (Forts.)

klaring endast för sin personliga del, och jag skulle för min del anse det mycket betänkligt, om den ståndpunkt, som han tillkännagav sig hava, även skulle vara majoritetens i denna kammare ståndpunkt. Det, som han först berörde, nämligen beredvilligheten hos denna kammares majoritet till att bidraga till och göra vad i dess förmåga står för att lindra livsmedelsbekymren, är en sak, som vi naturligtvis alla anse vara värd allt erkännande. Men det är nog inte på den punkten, som vi i själva verket vilja hava någon förklaring, utan över detta spörsmål: hur ställer man sig till bildandet av denna beredskapskår i huvudstaden, och hur ställer man sig över huvud taget till dess befintlighet? — Då blev det den förklaringen, såvitt jag kan fatta, att kåren kan vara bra att ha, inte mot de skötsamma och ordentliga arbetarna, utan mot dem, som ställa till oordningar. Ja, därvidlag träffar man först den svårigheten att definitionen på vad begreppet oordning egentligen innebär i olika människors ögon är så oändligt olika. I många goda människors ögon är det en kolossal oordning bara det, att arbetarna göra en demonstration. Andra definiera begreppet något mildare kanske och förmena, att oordning inträffar först, när arbetarna företaga sig något och inte lyda vad polisen tillsagt dem. Den tredje definierar begreppet så och den fjärde så, etc. Det är sålunda inte tillräckligt att säga, att denna beredskapskår kan ändå i själva verket inte vara så dum att hava att tillgå.

Jag skulle vilja ställa den frågan tillbaka: vad i all världens dagar underhålla vi en polismakt för? Den underhålla vi väl för att den skall avstyra verkliga så kallade oordningar, som kunna uppstå. Det är de oordningar, som polismakten kan taga hand om. Nu gäller det detta: skall här dessutom få finnas en institution — ty det övergår till en institution — som kan tillåtas somna av vid vissa tillfällen, men kommer att dyka upp vid andra, för att hålla tummen på ögat på arbetarna, skall denna institution få finnas, vilkens blotta befintlighet naturligtvis inte kan verka annat än på det allra högsta irriterande, sårande och utmanande mot arbetarskarorna, när de vilja lägga i dagen sin mening? Vi hava nog svarat för ordningen förr, vi hava haft demonstrationer här i Stockholm, som omfattat tiotusentals personer, och våra ordningsmän hava svarat för ordningen, och såvitt inte polisen visat sig alltför mycket eller gjort några svårigheter, tänkte jag säga — ja, jag inte blott tänkte, utan jag skall även vidhålla det — har det gått bra med detta inom oss själva upprättade vidmakthållande av ordningen.

Jag tror sålunda, att den första förutsättningen för att få behålla jämnviktsläget orubbat är, att ingen beredskapskår existerar.

Jag skulle sålunda hava önskat en betydligt klarare förklaring, en förklaring, som gått ut på att från det hållet ser man inte med några uppmuntrande blickar på denna institutions återuppväckande, allraminst nu. Det hade varit lämpligare, om man låtit förstå detta.

Jag måste säga, att vad jag hörde av den föregående ärade

talaren om civilministerns förklaring i andra kammaren verkade i högsta grad nedslående. Det klokaste och riktigaste vore att slopa denna tilltänkta institution. Tillkomsten av en sådan förklaring skulle verka gynnsamt för ordningens upprätthållande i betydligt högre grad än tillsättandet av den allra största och mest utsträckta polismakt i huvudstaden och ändå mera än befintligheten av en beredskapskår. Då man känner arbetarnas känslor, tankar och uppfattning, vet man, vilket gensvar inrättandet av denna kår skall få i de tusendes sinnen.

Jag vill sluta med att beklaga, att den förklaring, som herr Aaby Ericsson avgivit, icke är tillfredsställande.

Herr Ekman, Karl Johan: Jag vill endast säga ett par ord. Det är givet, att dyrtiden måste alstra ett visst missnöje och att detta missnöje tar sig uttryck i demonstrationer, där man framför sina önskemål. Det har ju redan framhållits, att det är synnerligen angeläget, att dessa demonstrationer avlöpa fullkomligt lugnt och sansat, men det ligger ju en viss fara nära, att mera obetänksamma element kunna göra sig skyldiga till överdrifter, då även inom riksdagen svårigheterna stundom framställas på ett något överdrivet sätt eller med viss stark betoning, som kanske icke alltid är fullt befogad.

Nu har ju emellertid riksdagen fattat en hel rad beslut, som gå ut på att lindra dyrtiden och bringa hjälp åt mindre bemedlade, och vi äro alla besjälade av en uppriktig önskan att kunna ställa det för alla så väl som möjligt. Regeringen har också utlovat att å sin sida göra sitt bästa. Vad särskilt ransoneringen beträffar, är den ju i främsta rummet till förmån för de mindre bemedlade. Jag tror inte, att alla dessa riktigt fattat detta, men så är ju verkligen förhållandet. Nu har ju från socialdemokratiskt håll i dag uttalats en allvarlig önskan, att de demonstrationer, som möjligen ytterligare kunna förekomma, måtte avlöpa lugnt och sansat, och jag är övertygad om att de också komma att göra det, i all synnerhet om sådana personer, som äro de missnöjda närstående, ville på ett lugnt och sakligt sätt upplysa dem om dessa förhållanden, som vi i riksdagen hava full kännedom om, så att inga missförstånd eller överdrifter göra sig gällande bland dessa missnöjda. De böra ju hava reda på och verkligen fatta de åtgärder, som vidtagas från alla håll för att försöka råda bot på dyrtiden. Dessutom vore det ju gott, ifall det kunde sägas, att de politiska önskemål, som framföras, visserligen kunna dryftas så, men att riksdagen är den plats, där de få sin slutliga prövning och avgörande.

Om nu allt detta på ett lugnt och förståndigt sätt bibringas allmänheten, är jag övertygad om att dessa demonstrationer endast kunna vara till gagn och avlöpa lugnt och sansat, och under sådant förhållande är ju talet om beredskapskåren fullkomligt likgiltigt.

Herr Hellberg: Herr talman! Jag kan inte avhålla mig ifrån att uttala ett beklagande av att man inte ifrån högerhåll

Anslag till överståthållarämbetet m. m. (Forts.)

i denna kammare har tillkännagivit såsom sin mening, att i den situation, som vi nu kommit i, är denna extra ordinarie borgarvakt, om vilken det här så mycket talats, någonting i högsta grad betänkligt.

Jag tror, mina herrar, att vi inte skola försöka dölja för oss förhållandena, sådana de verkligen existera. Låt oss tänka oss saken så konkret som möjligt. Låt oss tänka oss, att en demonstrerande arbetarskara stöter på en sådan avdelning — vad tro herrarna, det skulle ha för effekt? Det skulle verka som en direkt utmaning på arbetarna. De skulle känna att här hade en del frivilliga inom överklassen, av högern, av deras politiska motståndare, utkommenderats för att möta deras tåg. Denna borgarvakt, det inse herrarna, skulle vara fullkomligt maktlös att göra någonting, därest det bleve allvar, men den vore i allra högsta grad ägnad att framkalla just det uppträde man vill undvika. Är inte detta klart för varje människa, som ser förhållandena, sådana de verkligen äro?

Nu har det sagts mig på sistone, att statsministern efter den debatt, som förts inom andra kammaren, har insett, att situationen verkligen är sådan, och tagit avstånd från åtgärden, i motsats till civilministern, som, om också i försiktiga ordalag, gav denna borgarvakt sitt bifall. Jag tror, att detta under nuvarande situation är den enda kloka politiken.

Att, såsom herr Ekman, komma och tala om att man skall upplysa arbetarna om vad riksdagen åtgjort i livsmedelsfrågan, är en i denna situation mycket meningslös åtgärd. Ty, mina herrar, vi få heller icke blunda för det faktum, att om också de rådande livsmedelsförhållandena ha tillspetsat stämningen, så att den fått denna förbittringens skärpa, som så tydligt märkts på sista tiden, så är det nog något annat som ligger bakom också. Det är hela den politik, som förts med denna kammare i spetsen nu under tre års tid. Den ligger bakom. Herrarna veta, att i andra kammaren har framställts en interpellation, som förbinder det allmänna missnöjet med krav på förändring av hela vårt statsskick. Omkring den interpellationen komma — det kunna herrarna vara förvissade om — meningarna att samla sig, och man viker icke undan det kravet genom att komma och tala om, att man skall upplysa vederbörande om vad riksdagen gjort för att lindra livsmedelsnöden.

Jag skall sluta med det jag började med. Jag beklagar, att icke från denna kammares majoritetspartis sida och särskilt från auktoritativt håll det kommit något uttalande, som tillkännagivit, att man inser, att i denna situation en sådan anordning som denna beredskapskår är en verklig fara för ett lugnt förlopp av majdemonstrationen.

Herr K l e f b e c k: Herr talman, jag ber om ursäkt att jag kommer igen, men jag greps av förvåning då jag hörde herr Ekmans yttrande.

Han manade oss, som stå arbetarna nära, att upplysa dem om vad som gjorts för att få det ringa brödförrådet att räcka till bland

annat också åt dem. Jag förvånades över, att icke herr Ekman under dessa dagar sett, huru de främsta inom vårt parti gjort allt för att bibringa arbetarskarorna upplysning i både detta och andra stycken och hur de också gjort allt vad göras kan för att försöka bevara det lugn och den ordning, som arbetarna vid sina demonstrationer hittills iakttagit. Men det förvånar mig, att man, samtidigt som man manar de ledande på vår sida att göra sin plikt, icke vill åtminstone taga avstånd från en åtgärd, som på det allra svåraste lägger hinder i vägen för ordningen och redan i landet. Skola vi försöka lugna dem och motsidan gör allt för att uppegga, då neutralisera ju dessa åtgärder varandra. Kommer så missnöjet över nöden till, så är det ju icke säkert att man kan garantera för utgången.

Det förvånade mig också, då herr Ekman betonade, att våra politiska krav, som framförts i samband med dessa demonstrationer, skola lösas här *inom riksdagen*. Det är ju något, som vi veta förut, och som våra arbetarskaror också veta, och som de därför icke behöva någon upplysning om. Men att man påmindes härom nu förvånade mig, därför att — såsom också här talats om i dag — år 1914 ville man icke, att tyngdpunkten skulle ligga här inom riksdagen utan hos krafter *utom riksdagen*.

Det är nu icke alls min mening att på något sätt gräva upp den stridsfrågan, men vad jag än en gång ville bedja om, det är, att de som kunna göra något också göra vad de förmå för att få slut på en anordning, vilken hotar att vålla oro, där sådan icke behövde förefinnas.

Herr Söderberg: Ja, herr talman, jag har suttit och funderat på det, som herr Ekman sade, och jag har känt, att jag måste säga honom något tillbaka.

Jag yttrade redan i mitt första anförande det att vi ha uti vår fackliga organisations huvudstyrelse under två dagars tid behandlat läget för arbetarna och vi hava uttryckt såsom vår mening och vår uppfattning, att det i all synnerhet första maj bör demonstreras med lugn och värdighet. Tror icke den ärade talaren på Jönköpingsbänken, att en sådan förklaring från den fackliga huvudorganisationen här i landet väl redan i och för sig är ett uttryck för denna organisations uppfattning om vad som bör sägas till dessa massor, vilka demonstrera första maj? Jag tror, att om hans hemställan riktade sig till någon eller några av oss personligen, så måste jag för egen del förklara för honom: Jag brukar i allmänhet, då jag är ute, icke använda några överdrivna talesätt, men jag måste säga, att det är mig komplett omöjligt att göra ens ett försök att stilla de känslor, de tankar och de förhoppningar, som nu göra sig gällande hos först och främst de organiserade arbetarna. Jag har framför mig, för att blott taga ett exempel, en kår inom ett visst yrke här i Stockholm, där bortåt 600 man enligt arbetsförmedlingens rapporter gått arbetslösa i minst 4 månader. Under denna tid ha de fått anmäla sig, jag tror varje dag för att ge material till den igångsatta utredningen om deras arbetslöshet under tiden.

Anslag till överståthållarämbetet m. m. (Forts.)

Det är yrkesarbetare, som man har ganska svårt att skicka ut på jordbruksarbete etc. Men dessa hava gått där, sedan den 15 januari hava en del, ett par tre hundra av dem gått arbetslösa, och åtskilliga hundra hava varit arbetslösa sedan längre eller kortare tid. En utredning, huruvida Stockholms kommun skulle kunna förmås att bidraga till deras arbetslöshetsunderstöd — ja, förlåt, detta rör ju icke riksdagen — ligger ännu fullständigt i vida fältet. Under hand hava de hugnats med upplysningar om, att det är föga utsikt att majoriteten i Stockholms stadsfullmäktige skall gå med på ett anslag, gå med på att ge dem understöd, så att de finge komma in bland de kategorier där man får tillräkna sig statsunderstöd. För mig är det absolut omöjligt att lugna dem med att hänvisa till vad riksdagen beslutat i fråga om ransonering och kommittéer och i fråga om statsmakternas beslut i fråga om ransonering, inventering och kommittéer, ty det ger dem icke det ringaste existensmedel, då de i alla fall sakna arbete. Andra grupper, som stå mig ganska nära, hava arbetat i en verksamhet, som varit i stor utsträckning nedlagd ganska länge. De måste taga sig fram bäst de kunna. Svårigheterna äro utan all beskrivning, ekonomierna fullständigt undergrävda. Jag måste förklara för den ärade talaren: Jag kan för min personliga del icke åtaga mig att lugna dem med förklaringen: Ni se dock vad statsmakterna göra! Ni skola icke vara så påträngande, ni få åtnöja er med detta! Jag tror, att en sådan åtgärd som att riksdagen i god tid beslutat arbetslöshetsunderstödets ordnande skulle ha verkat betydligt mera lugnande på dessa grupper som jag talat om. Det ligger här en rad av *obeslutade* åtgärder, vilka, därest de beslutats, nu varit av gagnande och lugnade karaktär. Kunde man peka på dessa såsom beslutade, skulle det verka tillfredsställande och lugnande på dessa hel- och halvsvältande arbetargrupper, för vilka vi, såsom den ärade talaren uppmanade oss, skulle utveckla sakerna, sådana de i själva verket äro!

Herr von Zweigbergk: Jag nästan förmodar att det kan intressera denna kammare att få höra något ytterligare om, huru den fråga, man här förehaft, frågan om borgargardet, utvecklat sig. Regeringen har i detta stycke lämnat första kammaren i sticket, och här ha vi därför i dess frånvaro fått diskutera en fråga, som i närvarande stund intresserar Stockholms samhälle ofantligt livligt och i mån som underrättelser om vad som förehaves bli spridda säkerligen kommer att intressera hela landet. Säkert intresserar det därför kammaren att få reda på, hur saken under förmiddagens lopp utvecklat sig för regeringen själv.

Det gavs av en min kollega här bakom en antydning. Jag fruktar, att den icke var fullständig. Han lät förstå, att statsministern i andra kammaren skulle ha ställt i utsikt, att han ämnade medverka till att hela anordningen med borgargardet skulle förfalla. Det var dock icke alldeles så. Löftet i ifrågavarande hänseende, som förresten gällde en hemställan till den polismyndighet,

Angslag till överståthållarämbetet m. m. (Forts.)

som hittills medverkat vid dessa arrangemangs vidtagande, var knutet vid den förutsättningen, att det socialdemokratiska partiets ledande män skulle åtaga sig att svara för ordningen, närmast nu den första maj. Då jag hörde detta villkor uppställas, så slog det mig genast, att det ju knappast kan vara möjligt för vare sig regeringen eller polismyndigheten att på det sättet detachera ansvaret till någon annan eller befria sig från det för egen del, även under förutsättning att någon annan kan vara villig att övertaga det. Det måste naturligtvis, förmodar jag, när övervägandet fortskridit ett stycke längre, bli ganska klart, att till sist komma regeringen och ordningsmakten att få behålla ansvaret för ordningen i Stockholm den första maj. Ifrån den förutsättningen få de sig emellan avgöra, huruvida det kan finnas skäl i att fortsätta samarbetet med det borgargarde, varom nu talats.

För min del vill jag till denna upplysning om vad som hänt foga min enkla övertygelse därom, att man för bevarandet av ordningen i Stockholm både första maj och andra dagar, då här möjligen någon oro kunde vara att vänta, omöjligen kan tillgripa någon sämre och för lugnet mera ogynnsam utväg än den, om vilken vi under denna dag fått en del meddelanden.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt.

På framställning av herr talmannen medgavs, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Anmäldes och bordlades
statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disposition av återburet stipendium för utbildande av präst, förtrogen med finska språket;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till uppförande av nya byggnader för folkskoleseminariet i Lund m. m.;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under punkt 24 av sjunde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för anställande av skriv- och ritbiträden hos bergmästarna;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gottgörelse till rådhusrätten i Luleå i anledning av dess befattning med vissa mål; samt

nr 87, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till Svenska freds- och skiljedomsföreningen;

bevillningsutskottets betänkanden och memorial:

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till

förordning om undantag från tillämpningen av förordningen den 25 juli 1912 angående särskild skatt å majs, utländsk potatis samt maniokarot och andra väsentligen lika stärkelsefria, tullfria utländska ämnen, använda vid tillverkning av stärkelse;

nr 31, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående befrielse för de i 12, 14 och 15 §§ av förordningen angående försäljning av brännvin avsedda bolag från skyldigheten att erlägga kommunalutskylder; samt

nr 32, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 12 angående brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande ävensom i samband därmed stående frågor; och slutligen

bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 28, angående användande av riksbankens vinst för år 1916;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggspension åt förre stationskarlen vid statens järnvägar C. O. Grann jämte en i ämnet väckt motion;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt maskinisten vid mynt- och justeringsverket P. O. Åkerblom;

nr 31, i anledning av väckt motion angående årligt understöd åt poststationsföreståndersken Hilma Henrika Löfroth;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 4 och 5 §§ i lagen den 18 september 1903 angående solidariskt bankbolags, bankaktiebolags och sparbanks konkurs;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om visst undantag från tillämpningen av 49 § 1 mom. och 165 § 1 mom. lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående grunder för kvinnas utnämning och befordran till rektor vid kvinnligt folkskoleseminarium; samt

nr 35, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om visst bidrag till utgivande av arbetet »Helgeandsholmen och Norrström från äldsta tid till våra dagar».

Herr *Holmquist* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökat statsbidrag till lantbruksskolor.

Motionen hänvisades till jordbruksutskottet.

Herr *Ljunggren, August*, avgav en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition an-

gående anslag till upplysnings- och undervisningsverksamhet för nykterhetens främjande.

Denna motion hänvisades till statsutskottet.

Herr *Hallin* avlämnade en av honom m. fl. undertecknad motion, nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av löneförhållanden m. m. vid statsdepartementen.

Denna motion hänvisades till andra särskilda utskottet.

Herr *Asplund* väckte en motion, nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande till aktiebolaget Porjus' smältverk av rätt att inom utmålet Valerius å Luossavaara malmfält bryta viss mängd malm.

Denna motion blev på begäran bordlagd.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 104, till Konungen, angående beredande av rätt för kyrkostämma att besluta om införande av skolplikt beträffande fortsättningsskolor och skolor i huslig ekonomi.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 105, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående åtgärder för befordrande av potatisodlingen m. m.

Anmäldes och godkändes första sammansatta stats- och lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 109, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fastighetsbildning i stad m. m., dels ock en i ämnet väckt motion; samt

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkten 37 under andra huvudtiteln gjorda framställning om anslag till bestridande av kostnader för första uppläggandet av fastighetsregister för städer och vissa därmed jämförliga samhällen.

Föredrogos och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner:

nr 157, angående sättet för likviderande av förfallen skuld å statslån till norra Södermanlands järnvägsaktiebolag;

nr 250, angående pension åt övereldaren vid nationalmuseum A. P. Andersson Spångberg;

nr 270, angående understöd åt småskolläraren Johan Severin Peterssons änka Thilda Petersson;

nr 287, angående pensioner åt kördrängen A. Jönsson och trädgårdsarbetaren G. V. Hartman;

nr 288, angående pension åt stallbetjänten vid Flyinge hingstdepå H. Månsson Lundberg;

nr 289, angående pension åt extra kronojägaren Sven Sjöström;

nr 290, angående pension åt t. f. domänintendenten M. F. Rodhes änka Alfhilda Beata Rodhe, född von Mentzer; samt

nr 291, angående livräntor till avlidne bergsprängaren Johan Emil Handéns änka och dotter.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet följande kungl. propositioner:

nr 193, angående uppförande av ett spetälskesjukhus i Dalarna m. m.;

nr 269, angående anslag till täckande av brist i åkerbrukskolonien Halls räkenskaper för år 1916;

nr 293, om beredande av ökat sovplatsutrymme vid statens uppfostringsanstalt å Bona.

Föredrogos och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts nådiga propositioner nr 262, 285 och 286, alla med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner:

nr 282, angående anvisande av medel till åtgärder i prisreglerande syfte;

nr 283, angående anvisande av medel för beredande av lindring i de mindre bemedlades levnadsvillkor; samt

nr 284, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 18 juni 1915 om förekommande av överdriven avverkning å ungskog inom de delar av Västerbottens och Norrbottens län, som ej höra till lappmarken.

Justerades tjuguen protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4,51 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Måndagen den 30 april.

Kammaren sammanträdde kl. 3 e. m.

Herr statsrådet *Hans Ericson* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 279, angående disposition av Skytteanska skolbostället Tärnafors nr 1;

nr 280, angående anslag till täckande av brist i 1917 års stat för den med drottning Sofias stiftelse förenade vårdanstalten för blinda dövstumma och blinda sinnesslöa m. fl.;

nr 292, med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 15 maj 1903 angående folkskoleväsendet i Stockholm;

nr 294, angående pension åt fortifikationsarbetaren Carl August Bäckman;

nr 295, angående tillfällig löneförbättring åt viss lärarpersonal vid marinen tillhörande undervisningsanstalter samt navigationsskolorna;

nr 296, angående utvidgning av flottans station i Stockholm m. m.;

nr 298, angående nya lokaler för historiska museet vid universitetet i Lund;

nr 299, angående främjande av manskapsrekryteringen vid armén; samt

nr 301, angående visst undantag från bestämmelserna för statens meddelande av sjöförsäkring mot krigsfara.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet herr *Asplunds* motion, nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande till aktiebolaget Porjus' smältverk av rätt att inom utmålet Valerius å Luossavaara malmfält bryta viss mängd malm.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 83—86.

Vid föredragning av statsutskottets memorial, nr 87, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om anslag till Svenska fred- och skiljedomsföreningen, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkanden och memorial nr 29, 31 och 32 samt bankoutskottets memorial och utlåtanden nr 28—35.

Vid ånyo skedd föredragning av lagutskottets utlåtande nr 46, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 och 3 §§ i lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom m. m. dels ock i anledning därav väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 14, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om förbud mot plockning av lingon före viss dag; samt

nr 15, i anledning av andra kammarens beslut rörande i denna kammare väckta motioner, dels motion nr 281 om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder till förhindrande att odlad jord ligger obesådd och i uppenbar vanhävd, dels motion nr 282, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående verkställande av undersökning, i vilken omfattning den odlade jorden är besådd med brödsäd m. m., dels motion nr 283 om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åstadkommande av utredning, huruvida och i vilken omfattning odlad jord ligger i vanhävd m. m., dels motion nr 328 om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åtgärder i syfte att öka sädesproduktionen i riket.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Herr *Wavrinsky* väckte en motion, nr 141, om närmare bestämmande av begreppet kommandomål m. m.

Denna motion blev på begäran bordlagd.

Avgåvos och hänvisades till statsutskottet följande motioner:

nr 142, av herr *Holm*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbanebyggnader i Norrland; och

nr 143, av herr *Rosén*, i anledning av samma proposition.

Anmäldes lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 111, till Konungen, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 och 3 §§ i lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom m. m., dels ock i anledning därav väckta motioner.

Skrivelseförslaget godkändes, under förutsättning att vad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 46 bifölles även av andra kammaren.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade:

Herr talman! Jag ber att få föreslå, att på föredragningslistan för onsdagens plenum bland två gånger bordlagda ärenden först måtte uppföras bevillningsutskottets memorial nr 32, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande bevillningsutskottets betänkande nr 12, angående brännvins- samt vin- och ölhandelns ordnande, ävensom i samband därmed stående frågor.

Detta förslag antogs.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts nådiga propositioner

nr 279, angående disposition av Skytteanska skolbostället Tärnafors nr 1, och

nr 292, med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen den 15 maj 1903 angående folkskoleväsendet i Stockholm,

blevo dessa propositioner på begäran bordlagda.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet följande kungl. propositioner:

nr 280, angående anslag till täckande av brist i 1917 års stat för den med drottning Sofias stiftelse förenade vårdanstalten för blinda dövstumma och blinda sinnesslöa m. fl.;

nr 295, angående tillfällig löneförbättring åt viss lärarpersonal vid marinen tillhörande undervisningsanstalter samt navigationsskolorna;

nr 296, angående utvidgning av flottans station i Stockholm m. m.;

nr 298, angående nya lokaler för historiska museet vid universitetet i Lund;

nr 299, angående främjande av manskapsrekryteringen vid armén; samt

nr 301, angående visst undantag från bestämmelserna för statens meddelande av sjöförsäkring mot krigsfara.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 294, angående pension åt fortifikationsarbetaren Carl August Bäckman.

Justerades nio protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,18 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Rättelse

i herr *Petréns* anförande till första kammarens protokoll för onsdagen den 25 april, e. m. (nr 36) sidan 11:

rad 4 o. följ. uppifrån står: »— — att självt försörja sig olika tidigt inom olika verksamhetsområden,»

skall vara: — — att självt försörja sig senare än i äldre tider,

rad. 12 nedifrån står: »— — och härmed står också den finska lagen — —»

skall vara: — — och härmed står också det finska förslaget — —

Stockholm 1917. **Kungl. Boktryckeriet,** P. A. Norstedt & Söner. 172097